

DIVJI HUNCI

p r e d

m e s t o m M e z i b o r o m.

Podučna in kratkočasna povest iz 10.
stoletja za slovensko mladost in tudi
za odraščene ljudi.

Svobodno po nemškem poslovenjena.

V CELOVCU 1853.

Založila Sigmundova bukvarnica.

(Eduard Liegel.)

Pervo poglavje.

H u n c i.

Po široki ravnini današnjega Ogerškega se je gnal tamen oblak konjikov. Mali, toda urni konji so se skoro z životom tal dotikali, ki so od hitro bežečih podkvá bobnele. Zmiraj bolj in bolj se je kadilo, da se je skrila v mračnem prahu cela četa konjikov, dokler niso na prostorni travnik prijezdili in se spet iz oblaka prikazali. Eden, ki je pred drugimi precej spredaj dirjal, je ko bi trenil urno konja vstavil, se zasukal in zakričal nad trumo, ki je za njim jahala, z jasnim in terdim glasom. Vstavila se je pred njim in stala ravno kakor zid. Ta jezdiški oblak bil je enak viharju, ki za mičkino časa na enkrat prenehavši potem ljutiše in hujše dalje divjá. Kar se pred zavolj urnosti in prašenja spoznati ni dalo, se je zdaj, ko je truma mirno stala, lože moglo. Bila je truma vojščakov. To se je lahko posnelo s tega, ker so imeli dolgo kopje, krive sable, v pasovih na levi strani svitle nože, in male škite. Na herbtu pa jim je visel lok in tul poln ostrih pšic. Njih obleka je bila bojna hala in

kratke blače z neke rujavine, stkane z volne. in kos sukna, ki je ko kratek plašč od ram odskakal. Okorne kratke škorne ali polopanke z špičastimi drogi na petah na mestu jeklenih ostrog so krile noge do kolen, ki so bile pa drugot nage. —

Kadar je vodja četo s hitrim pa bistrim vidom bliskavih oči pregledal, je skočil urno in lahko s konja, in kakor je vodja vidila, je storila ta hip cela četa. Zdaj pa je vsak privlekel izpod kratki blazini podobnega sedla siróvega mesa, in konje so spustili, kamor so hotli iti. Lepó jih je bilo viditi spuščene konje, ki jih je bilo najmanj dve sto, kako so se razkropili in na vse strani se gnali. Pojali in dervili so se in igrali kakor vesela mladina iz šole gredé; samo tu in tam je kterikrat kakšen kak šop trave vgriznil. Možje pa so po kratki travi polegali. Vsak je svoje kopje z ostjo v tla zapičil in odvezani škit nanj naslonil. Bili so jezdici precej majhine, čokate postave, širokih pleč, debele buče, kratkega vratú, subega ohraza in ni ga bilo viditi skorej le količkaj rudečega lica. Dimasti lasje so jim kakor ščetine na kratko čelo stermeli. Koj na prvi pogled se je lahko spoznalo, da ta narod ni evropejski, in res je bil iz severne Azie, od kodar se je večkrat in zlasti na čelu šibe božje, strašnega Atila, po Evropi pokončevaje valil, dokler se ni nazadnje na Ogerskem vgnjezdil. Hunce so se ta divji narod imenovali in dolgo časa so divjali in razgrajali po evropejskih deželah.

Počivajoči vojniki pa so sirovo meso, ki so ga sabo na tla vzeli, z dolgimi noži rezali in kar sirovega požirali. Vodja, še mlad človek toda gerd v obraz, je zdaj spregovoril in djal:

„Kaj hodnika, da tako dolgo Saksonca ni? Herbaská, ga še nič ne vidiš?“

Herbaska pa se ozre z malimi in se bliskečimi očmi po neizmerni stepi in pravi: „Tam le doli se nekaj vidi, črna pika, kakor bi bolha skakala. On je, saksonski slabotnik in nobeden drug, mehkužnik, ki nas ne more dohajati. Toraj mi tudi noče v glavo iti, čemu ga vselej nam za pete postaviš, Perčín, čemú?“

„Da nam krajši čas dela,“ — mu Perčín odgovori — „In tacih imamo le premalo, ker moramo zavolj vjetega Sčavzla tako dolgo in nesterpljivo, brez delavnosti mirni biti. Oj Herbaska! kako hrepení moja duša, ali še bolj moja roka se oškropiti in brodití v kervi tih kristjanskih psov, tih strahopezdljivcev! Johta, vriskal bom ko spuščeno žrebe na stepi, kadar se bomo napotili proti zahodu in kakor kobilice se vsuli v sovražnikovo deželo. Kakor travo naše ženske s serpom, bom kosil s sablo Kristjane in nabadal na sušice pasje glave. Nima se mi smiliti naj manjše dete v gnjezdu tih nevernikov, vsi se imajo pokončati in njih sela in prebivališča požgati. Komaj da mi je še sterpeti ta težki pokoj, to mučívno nedelávnost ía če bi vi vsi tacih misel bili kakor jaz, davno bi bili že planili po vragovih deželah.“

„Glej, Perčin, tamle gre sužnji naš Saksónec,“ je vstavil zdaj Herbaska njega in djal: „V obraz je kakor makov cvet, in le poglej, spoten je kakor naši konji nikoli ne po nobenem jahanju. Ali ti si mu tudi dal naj bolj živega in ognjenega bajsa, ki ga je sama neukrotenost.“

„Ali kej družega zasluži sužnji?“ popraša zaničljivo Perčin. Zdaj je peršel jezdec do njih. Bil je ves drugač kakor Hunci. Bil je čisto mlad, tankoraven; kakih osemnajst let je imel toda čednega obraza, višnjevih in prijaznih oči, zlatorumenih las, ki so v dolgih kodrih po plečah mahali. Vroč je bil v obraz; viditi je bilo, da je veliko prestál in se trudil na divjim konju, ki je berž, ko je blizo spušenih prišel, ga skušal s sebe vreči kviško poskočivši. Ali ni se mu ta po volji izšla; zato pa je skrivil herbet, pobesil vrat, glavo med noge vtaknil in z vsimi štirimi na enkrat poskočil kviško in spet na tla, ki so od podkvá zabobnele. Skakal je poredni konj v eno mer tako neprenehoma, kakor bi bil vedil, da bo tako jezdicca naj berž s sebe spravil. Tako znajdene so še celó živali v hudobii!

Mladeneč je nekoliko časa to skakanje terpel, ali ker je le vidil, da je vse zastonj, da nič ne opravi in se mu preveč Hunci posmehujejo, ga rudečica prevzame in solze se mu vlijó po licih. Če je še tako konja s samonogo suval, vse ni nič pomagalo. Nameril je s pestjo, da bi mu eno na glavo zasmodil, ali ni je mogel glave doseči. Ni bilo drugače, mogel je s konja skočiti. Konj pa

komej čutiti, da ga nima več na sebi jezdica, poskoči in se zameša med drugimi. Njegov gospodar pa se je ločil od Huncov in sedel vstran od njih v travo in gledal zamišljeno in sanjavo v deljo.

„Ná, sužnji, jej!“ zakriči zdaj nad njim Perčín, ter mu kos mesa, ki je njemu ostal, ritniško zasmodí, kakor bi lačnemu psu kost zagnal. On pa se ni zmenil ne zanj, ne za mesó, samo kljub in nevolja mu je nekoliko obraz in lica prevzela.

„Mehkužnik, ne more prekuhati jedi, ki so za krepke može“ — se ponorčuje Perčín. — Kakor goveda in osel ne mara družega, ko travo muliti in zernje žvečiti. Hunci, na noge! porabimo pokojen čas brez dela, kakor se prostim možem spodobi. Če nas ravno nedelavnost tare, se saj lahko vojske igramo. Tega sužnja si mislimo sovražnika, ki nam bo poznejš brez dvombe v pesti prišel.“

Tako je rekel Perčín, je vstal, in znamenje je bilo to vsim, se na noge spraviti. Več ko na sto glasov se je zaveršal vrisk okrog po ozračju, in konji ga zaslišati pokorni pridejo vsak k svojemu gospodarju, da so nanje sedli. Le divjavi konj Saksonca ni pritekel in se je dalje pasel po stepi.

Kadar je vodja Perčín konja zasédel, je zajahal k mladenču, ki je še zmiraj v travi sedel. Dregnil ga je z ratiščem rekoč: „Na noge, gnjila klada! Sem stopi in glej me in ne zameži in glej, kako bomo v kratkem po

tvojih bratih planili. Na noge, pasja vera! ali te bom s sulico pošegetal.“

Saksonec se je počasi vzdignil in z zaderžanim serdom Hunca v obraz pogledal. Ta se je vmaknil, stopil na čelo tovaršev, ki so se za bitvo pripravljali in vredovali in v stisnjenih rajdah s konca počasi potem pa hitriše in hitriše nad samca gnali. Temu pa taka igra pač ni bila brez groze in straha. Kakor plaz gromi v delji po visoki planini in dričaje se narase kakor gora vse poderē in sabo derví. na zadnje se pa med strašnim treskom razpraši; ravno tako se je truma hunskih jezdicev proti njemu zaletvala, da je pod konjskimi kopiti zemlja gromela. Ne kakor roj kobilic, temoč kakor sever od viharja gnane je proti njemu truma skokoma jahala z nastavljenimi sulicami, z grozovitim krikom in strašno zavlečenimi obrazi. Ostí kopja so mu bliskale mem oči. terdó mem lic, konjske kopita so se ga skorí dotikale in ostudno kričanje mu je skozi ušesa bučalo.

Mladeneč pa je mogel večkrat take skuse prestati, ki so mu jih Hunci nakladali, če ne bi bil javalne ravno popisano poskušnjo tako prederzno in pogumno prestál. Ta skušnja pa je bila grozovitniša, kakor vojakova v boju in če je še tako kervoloka bitva, ker se tukaj lahko brani in družih misel razun boja nima in nevarnosti ne vidi.

Stal je mladeneč pred naskakajočo trumo kakor skála v penečem morju, ki se ob njo valovje razbiti mora.

Stal je moško z levo nogó naprej in s križem rokama. Zobé je terdó vkup tiščal in oči so kljubetno odperte sterméle. Ni se ganil in ne trenil z očmi, ni ga bilo viditi plaha ali bojezni na njegovih licih. Skušnja pa je bila še hujši, ko so se Hunci v novič za njim zbrali in še enkrat nad njega jahali posebno ker se ni smel nič ozreti. Tak napad na videz so večkrat ponovili, pšice z meči premenili in nadnj mahali, da je bilo le groza viditi.

„Strahopezdljiva reva ti!“ se je Perčin norčeval in ga zasramoval, ko so jenjali napadati — „vidil sim te zamižati pred mojim mečem, ker vender veš, da ti ne bo stvarice kože ranil.“

„Motiš se Perčin! — mu reče mladenec — res, da sim zamižal ali ne pred tvojo sablo, ampak pred tvojim gerdim obrazom.“

Perčin to slišati je kar obledel in zobmi zaškripal. Ni je rekel ne bele ne černe; obrnil se je in šel k tovaršem.

„Skopljite jamo globoko za tega mladenča“ — je rekel in kazal mladenča.

„Glavo njegovo si mislimo odrezano glavo sovražnika in pobirajmo jo, mem hitro kar se da skakaje, od tál. Da se bo pa rada dala pobrati, so ti laneni lasje porok in sicer prec na prvi skus. Še to in potem za danes dosti.“ — Jetnik je to strašno povelje slišal, ali še zmenil se ni,

nikar prosil, da bi od namena odstopili. Mirno je gledal, kako so zanj jamo kopali, nič se ni branil, ko so mu roke vezali, ga v jamo devali in do vratu zakopali.

Zdaj so ga jeli kosmati za lase in zlasti je imel dokaj od razkačenega Perčina prestati, in le tak vrat, kakor ga je on imel, zamore tako ravsanje preterpeti. Vse lase, so mu skuštrali po celi glavi, vse obličje so zakrili in do tal moleli, kje je tudi dokaj izpipanih ležalo. Ali ni je prišlo ne prošnje ne tožbe in ne stoka iz njegovih ust. Perčin zapové, in nehajo ga kuštrati. Pred njega bacne kos mesa, ki ga je popred pred njega vergel: „nà pes, gledati imaš pred sebo mesó, vroče ga želeti in ga vender ne doseči.“ Z noževim repom mu zavihnje od oči lasé, kakor bi se oskrunil, če bi jih z rokama. „Da te! jokaš?!“ je vesel zakričal — „Ti je vender tvoja vponost pošla?!“

„Nikakor!“ odgovori ponosno Saksonec — „jaz ne jokam, ali solze mi je vaše ruvanje iz solznice prisililo, in to mi je ravno toliko sramota, kakor če kri teče, kadar je kdo ranjen. Ali ti si plaha in bojezljiva stvar, da ga zagrebeš, ki že tako nima orožja, da bi se mogel braniti. Sram te bodi, za te je kolovrat in preslica ne pa vojaški meč in sulica.“

„Zvizdaj, da boš sit in se naveličaš, panjana kača!“ mu je rekel zaničljivo Perčin. „Ni ga družega treba, da stopim nate, in glava ti je zmečkana; ali ne, živi, živi, da vidiš, kako se bodo mogli še vsi tvoji bratje nam

podati, mogli pod naš jarem se skerčiti in mogli nam služiti.“

„Kdor si meč opasuje — pravi Saksonec — naj se ne baha, kakor kdor ga je odpasal.“

Perčin molčé zasede konja in zajaha, za njim jezdi cela četa in tudi jetnikov konj.

Saksonca pa so samega pustili v tleh zakopanega na prostorni stepi. Zastonj je skušal si roke odvezati; ni šlo, mogel je v zemlji obtičati. Solzé se mu vderó po licih, ki jih je žejen z ustimi lovil in požiral. Jel je na glas tožiti rekoč:

„Zakaj, moj Bog, si me dal tim nevernikom v roke in nisi hotel, da bi umerl z brati? Bil bi tedaj že davno muke preterpel, ki se mi že skoro devet let ponavljajo in so vsak dan teži in manj sterpljive. O mila moja domovina! Kako dolgo in kako deleč sim od tebe! In oče moj, mati moja! ah kako moj serce vsak dan po vas hrepeni! Mati, ali ste koli ozdraveli od tistega vdara divjega Hunca, ki ste mu hotli svoje dete vzeti, ali pa ste se že v svete nebesa preselili? O. če ste že v nebesih, ozrite se name, na svojega nesrečnega Ožbeta. In prosite svetnike, da me k sebi vzamejo v sveti raj. Ni ga mi tukaj naj manjšega veselja, ni mi je pri tih Huncih naj krajše radostne ure; vse, karkoli si ta hudobni Perčin zmisli, moram preterpeti in se vsemu vdati. Oj kako vse drugač in kako vse bolj lepo je bilo pač domá, kjer sim z ljubim očetom po tamnem lešu ali po veselem polju in zelenih

travnicih smel hoditi in s tovarši igrati! Ali kadar je stari šlehtonj zvečer nam otrokom od hrabrih vitezov, od kraljev, od vil in rusálk, od velikanov in pritlikovcev pripovedaval. O kako mi je dišala medovina, peneči ječmenovec, krepki kruh in srovo maslo, mleko ali pa mehko pečene ribe, oj tako dobro! Mesá se pač tudi fukaj ne manjka; ali za sirovega ne maram, kakor ti šavsávi psi; raje jém terdo zernje in pijem kobilno mleko. Kako pač lepe in čedne so bile hiše v naših mestih! Še s slamo krite hiše v naši vasi so lepše in kakor gradovi v primeri s šotori tih poganov (ajdov) ki nimajo družega dežele, ko eno samo pusto stepo brez gór, brez hribov, brez gojzdov, polja, vertov, in pa brez — cerkev! Ah cerkve! Kako slovesno in veličastno so verne vabili zvonovi v prostorno božjo vežo! Kako pobožno sim vselej rad poslušal naše duhovne peti! Kaj sim si vse mislil in zdel, ako sim pri maši streči in čežinati (z mašnim zvončkom — čežinom — zvoniti) imel. Ti Hunci pa ne poznajo nič družega in nič boljšega kakor same konje, ki celi dan na njih presedé in prejezdijo. Njih edine želje in misli so boj, mor, rop in pa požig. Še čakati ne morejo, da bi primirje z našim kraljem jenjalo, da bi potem se spet v mojo domovino vsuli in jo razdélili. O Bog, to mi saj daj doživeti, da vidim te nevernike tepene in premagane in domu zapodene. Potem rad umrem. Ali kaj, če bi hudobneža Perčina več nazaj ne bilo mé odkopat? Zmiraj večí je senca moje glave; solnce bo zdaj zdaj zašlo in kdo

me bo potlej v tami našel? Vem sicer, da me Perčin umoriti ne smé; ali če bi me kak volk raztergal, bo pa očeta nalagal in ne bo po pravici povedal. Oh, volka še treba ni ne, da bi mi glavo zmesaril, vsaka divja mačka mi jo lahko in jaz bi se ne mogel braniti. O gorje! gorje! ti hudobni pogan! Kri moja naj pride čez te, Perčin! Nak, tako ponižal pa se še ne bom, da bi te prosil. Oh kako, kakó sim truden!"

Solnce je vtonilo, večerna sapica je pihala in se z mladenčevimi lasmi igrala. Mravlje, ki so ga dozday po volji pikale in po njem lazile, so se porazišle v mravljišča. Vse je vtihnilo in molk je bil po čeli stepi. Tudi mladenčeve oči so vkup zlezle in se le po redkama na pol odpirale, vrat se je vdal in glava nagnila.

Zvezdice so se na nebu jele prižigati in rimska cesta je povila s svojim svetlim pasom spijočo zemljo. Nasprotno tim nebeškim prikaznim se je v delji začulo votlo in hripavo tulenje volka zmirej bliže in bliže. Pa je spet potihnilo, ko se je na široki stepi lučica prikazala, ki je zdaj sem zdaj tje kriljala. Kmalo se tudi zaslišijo konjske kopita.

Sičav pisk prešine zrak, ki se včasih spremeni v jasni klic. Piskal in klical pa je jezdec na urnem konju, ki je hitro bliže skakaje baklo blizo tal deržal.

„Saksonec. revni Saksonec! kje pa si?“ se zasliši glas mladega človeka. Zakopanec dvigne po koncu glavo, pogleda, pa od ognja se mu zablišči, da mora spet zami-

žati. Zató je pa toliko glasneje zaupil, in iskavec se je glasno razveselil in šel za glasom. Bil je fantič komaj dvanajst let star, ki je zdaj bliže prijezdil, s konja skočil, baklo v tla vtaknil in reveža odkopovati jél. Perst mu je letela spod rok, kakor psu spod nog, kadar za mišjo koplje, ali kрту, kadar za glistami rije. Zraven pa je omilovaje ga govoril: „Ubogi Saksonec! Knutec mi je tiho na uho pošeptal, kako neumno šalo je spet moj brat Perčin s tabo imel, zato sim berž konja zasedel in lesem jezdil.“

„Šalo?“ z grenko besedo povzame Saksonec — „Vsi svetniki! če je to Perčina šala, ne bi ga hotel viditi, kadar ga je resnica.“

„Škoda za te, Saksonec, da nisi Hunec —“ je dalje fantič govoril.

„Zakaj pač ne raje volk ali pa tiger?“ reče jezno Saksonec — „Meni se pa ti smiliš Tirček, da nisi Kristjan, ali oprosti mi roke okov, da si zamorem sam pomagati.“ — Ko mu je roke odvezal, se je kmalo odkopal.

„Ali si žejen?“ ga popraša Hunčik in mu pomoli tikvo polno kobilnega mleka. Saksonec naglo po njej seže in debelo požiraje pije, da se buča sprazni. „To je bila kapljica“ — reče hvaležno in zadovoljen — bodi ga Bogû hvala, ki naj ti kdej milostivo poverne! Tirček, ali slišiš volka tuliti? Ti si mu gotovo večerjo oduzel. Majhino kasneje bi bil prišel, pa bi me bil zastonj iskal in moje glave po stepi. Samo truplo bi si bila zemlja pri-

deržala. Vidiš fantič, tudi tvoj konj čuti, da je volk blizu.“

Tirček se ozre na konja, ki je ušesa po koncu deržè in restaje pri bakli stal in s kopitom ob tla bil.

„Volk?“ povzame Tirček zaničljivo in vdari ob nož v pasu. „Naj le pride volk, muļ bom že pokazal. Ali ti, ubogi Saksonec, se ves tréseš.“ —

„Mraz mi je —“ reče mladeneč in začne z rokama ploskati. „Tvoj brat me je pač pod merzlo odejo vtaknil.“

„Tedaj greva berž domu“ — reče Tirček, gre po baklo, jo izdere iz tal, zasede konja in Saksonec plane tudi nanj in zajahala sta ko bi ju vihar nesel. Zvezde na nebu so mem nju letele in plamen se je za baklo vlekel, kakor rep. Saksonec se je z obema rokama fantiča poprijel, ki je pred njem sedé konja vodil. Dotaknil se je njegovega noža v pasu, ki bi ga lahko naglo v svoje roke dobil.

Zdaj pa muļje hudoba jela na tihem šeptati: „Stori, kar ti porečem in ura rešitve, ki si jo že tako želel, je prišla. Zabodi pogankega fanta, verzi njegovo truplo na stepo, in kar si že davno želel, berzonogi konj te ponese stran od tod v tvojo domovino. Hitro, ne obo-tavljaj se! Morebiti se nikoli več taka priložnost ne bo dobila.“

Ali Saksonec je zavernil hudobo, kakor naš Zveličar, ko ga je v puščavi skušat prišla.

„Kakó?“ je djal sam sebi — ali s mertjo bi po-

vern timeru, ki me je pogina rešil? Da bi kri tistega preli, ki je ravno zdaj moje suhe usta s sladko pijačo okrepčal? In kakšna bi se potem duhovnu godila, če bi tega umoril? Poberi se satan proč od mene!"

In hudoba se je pobrala, ker je vidila, da nič ne opravi. Konj pa je zmiraj dirjal in pridirjal na zadnje na mesto, kjer so ponočne straže kurile in šotor Huncev naznanile. Konj je šel kar sam skozi poznane rajde med šotori in se na posled pri naj večem vstávil. Komaj pa sta jezdic z njega bila, je veselo zarestal in šel, kamor ga je bila volja.

"Možje so v sovetovavnici" — zdaj Tirček pravi — toraj naju ne bo nihče motil. Ná, Saksonec, lej, tvoj stari rojak ti je lonec mesá skuhal. Jej, ljubi moj Saksonec, in povej mi zraven kako lepo povest od Tomsa, ki se našega jezika še zdaj ni popolnoma naučil."

Saksonec se je vsedel k ognju in jedel mesó, ker ga je že zlo lakota terla. Zamišljen in z očmi v ogenj po-bešenimi, je čez nekaj časa jel takole pripovedovati: "Naj lepše povesti, ki jih vém, mi jih je duhoven povedal od božjega sinu, čigar oznanovavec je bil on v moji domovini, preden ga niste vi zmano vred vjeli. Ta božji sin je hodil po svetu v telesu in podobi revnega človeka, da bi naše reve sam poskusil in nam iz njih pomagal. Prišel je enkrat v malo mesto, ki so mu rekli Naim. Nesli so ravno merliča k pogrebu. Bil je sin revne vdove in edina podpora matere, ki so tedaj za njim bridko žalovali.

Ranjki je bil gotovo tudi sicer dober človek, ker je mnogo drugih ljudi za njim za pogrebom šlo, kar se pri revnih sicer ne godi. Ko je božji sin pogrebce srečal in vidil žalostno mater milo jokati, ji reče: „Ne jokaj!“ In dotaknil se je nosilnic, da so nosivci postali. In rekel je na glas merliču: „Mladeneč, jaz ti rečem, vstani!“ In mertvi se je obudil, je sedel po koncu, vstal in mati ga je nazaj dobila. Njegova mati!“

Pripovedovavcu je jel kos v ustih rasti in žalosten je obmolčal.

„Zakaj si kar na enkrat vtihnili?“ ga popraša Tirček. Saksonec pogleda kviško in zdihne rekoč: In on ga je spet materi dal! Da bi pač mene kdo moji materi spet dal! O dobra moja, mila moja mati! kje ste pač zdaj vi?! Kakó se vam godí?“

„Kaj tako zdihuješ in hrepeniš po materi?“ ga je Tirček spet poprašal in djal: „Dnovi in tedni minejo, da me ni le enkrat v šotor k materi.“

„Zató, ker ste vi Hunci barbarje, ki ne veste, kaj je materna in otročja ljubezen“ — mu reče na to Saksonec. — Druzega vam ni mar, kakor vaši konji, rop in plen, mor in terpinčenje bližnjih so vaše edine misli. Zato je pa tudi Perčin tako nečlovešk in tudi ti fantič boš tak postal, se boš onečlovečil, ker vi nimate ljubi-jočih mater, imate le same sužnje in še te so vam zaničljive. O ljuba mati moja! ali ne bom nikdar več vidil

vašega milega obličja? nikoli več slišal vaše sladke govorice?"

„Boš jih vidil, moj sin!“ se oglasi nekdo v njegovem jeziku za njim. On se naglo ozre, zagleda častitljivega starca s sivimi lasmi in ga prijazno pozdravi.

„Boš vidil spet mater“ — je spet ponovil duhoven, ki so ga Hunci Tómsa klicali — „boš jih spet vidil, da se ne boš nikoli več ločil od njih. V hiši našega Boga je dokaj stanovališč in njegov sin je pred nami tjekaj šel mesto pripraviti za nas. Tam se bodo vse solze posušile in vse tožbe omolčale.“

„O da bi bili pač že tamkej!“ je izdihnil hrepeneče Saksonec.

„Bog je vsakemu svojo mejo dal, ki je nima prestopiti“ — je rekel duhoven vmes — in dostikrat je njegova pomoč bliže, kakor mislimo.

„Ali že ne čakava osem celih let odrešenja? milo Saksonec na to odgovori.

„Tisuč let je Gospodu, kakor en dan“ — reče duhoven — „in mi smo povsot v njegovih rokah.“

To je potolažilo Saksonca, in kar po dnevi ni imel, je imel obilno po noči v sanjah. Skor vsako noč se mu je sanjalo, da je domá v rojstni deželi, v očetovi hiši pri ljubih stariših, pri mili materi!

D r u g o p o g l a v j e .

Primorana prememba.

Bilo je poleti 932. leta. Stal je Saksonski kmet na poldnevni strani pred svojo hišo v Kejševem, dve uri od mesta Mezibora. Pri njem je stala žena in čedna sedemletna hčerka. Vsi trije so se veselili cveteče terte, ki se je po hišni steni ovijala. Vinska terta pa je bila takrat v Nemški deželi zlasti v severni redka stvar. To pa je njegov brat iz Laškega prinesel, ki je bil duhoven in po opravilih v Rim poslan.

„Toliko grozdov še ni imela nobeno leto“ — je začel kmet nji praviti: „Več, kakor pol drug sto! Kako pač lepo in prijetno diši. Če ne bo merzlega dežja, dokler cvete, in se jeseni prezgodaj mraz ne začne, je obilo sadu pričakovati. Ni ga merčesa na terti, ni je snedene gosence in ni ga glodavega červa na sadnih drevesih. Le s težo se sicer dobro pospeši. Ali terta ne tako. Kakor pirnica se vkorenini in samo berst je treba odrezati, in ga v tla zakopati in terta je zaplojena. Kaj več truda prizadene požlahnenje lesnikovcev, ako ravno imam tudi v tej reči

dokaj sreče. Le poglej, ljuba moja, kako čversto cepenci ženó! Same žlahtne drevesa so iz rodovitnega Laškega prinešene od brata Bonifaca. V treh letih, če pred ne, jih menim presaditi in v desetih bo sadja, da ga bo le lepo viditi.

„Če tačas zmij v tvoje gnjezdo jajca ne znese, mili sosed!“ se smeja nekdo za njim oglasi. — Jaz pravim, upanje in čakanje je že marsikoga vkanilo. Vem, Anže, če bi te prosil za eno tertó, da mi jo daš. Ali čemu saditi, da bi drugi sad brali? Tega ne nikakor! Kako pa kaj, kadar bojo grozdi naj bolj zreli in mikavni in pride kak klatovitez mem in obere tertó? in kar njemu ostane, poberó njegovi oprodi?“

„Sim se pa saj do tistega časa tertó veselil“ — mu odgovori — „in delo mojih rok je žejne napojilo. Ali hočem rajši steno prazno gledati in roke križem deržati? Če bi vsi tako delali kakor ti, sosed, ali bi bilo v celi deželi kej razun kislih in pustih lesničnikov, ternúlja in vínike. Jaz pa pravim: „úpanje terdó odpira nam nebó.“

„Mi ubogi kmetje že celó nič dobrega nimamo pričakovati“ — mu odgovori sosed — „Kadar se knezi ali vitezi kej sprimejo in kavsnejo, nas pobijat pošlejo in mi moramo za nje kri prelijati, ali pa gotovo, kar imamo posesti, zgubiti. Polja nam sicer ne morejo vzeti, ali hiše nam lahko požgó, živino odženo, drevje posekajo, in tertó pokončajo. Zato samo polje obdelavam in družega nič.

„Kadar pride Bonifaci moj brat kej k meni“ — pravi Rupov Anže — ti mora glavó na pravi kraj zaviti, ki je zdaj precej po strani nagnjena viditi. On take reči bolj zna kakor jaz.“

„In jaz si pa upam“ — pravi sosed — „tvojo glavo, ki ravno stoji, kmalo na stran nagniti. Ali mar ne veš, da to leto mir s Hunci steče? Da se govori, kako Henrik, naš kralj, več ne misli poganom davkov v denarju in živini dajati?“

Ko je Meta, Rupova žena, besedo: „Hunci“ slišala, je kar v lice obledela, kakor merlič. Potem je objela hčerko, jo k sebi pritisknila in šla z njo v hišo. Milo je mož za njo pogledal in djal sosedu: „Tega nisi lepo storil, da si že tako plaho in boječo dušo ženske še bolj vstrašil. Beseda „Hunci“ meni ne pride celo leto iz ust, če je le ona zraven! Uboga žena! Dva otroka so ji v zadnjem ropanju ubili in naj starejega sinu so vjetega sabo gnali. Toliko da tudi ona sama ni obnemogla pod vdarkom Hunca, ki mu je hotla Ožbeta vzeti. Štir mesce je ležala za ranami in še zdaj se ji poznajo. In tó si vedel, sosed, če ravno še takrat nisim bil v Kejševem.“

„Ali pomisli, Anže, enkrat bi bila mogla tvoja žena le zvediti, kakšna je s Hunci. Henrik že vse leta vojščake vadi, da bi se mogel v bran postaviti. In tudi ve, zakaj nove mesta stavi in stare podaljuje in vterduje. Možgani da se mi posušé, če se kmalo spet boj ne ponovi.“

Jepjala sta govoriti, ko je zdaj še drug mož k njima

prišel. Imel je v roci po svojem obrezano debelo palico, ki je z njo na duri vsake hiše v Kejševem poterkal in glasno vpil: Čujte moške Kejševci! Pridite semkaj, gremo se posvetovat!"

"Kaj pa je, Šilo?" ga poprašata oba.

"Ne vém!" jima je kratko odgovoril. "Prišel je Me-ziborčan in prinesel pismo od kralja. Kaj bo, bosta že zvedila."

"Vse se mi močno zdí, da se moje prerokovanje spolnuje" — poprime sosed in zmaja z glavó. "Dajte, dajte, kmetje," se bo reklo, ali pa bodo Hunci vzeli."

Anže je šel koj k posvetovanju. Samo popred je še Meto nekoliko potolažil. Zdaj, ko njega doma ni bilo, se hišne duri odpró in v hišo stopi mož v sivi kući. Imel je kratko vstrižene lasé in rúdeče lica, života je bil precej rejenéga ali duše je bil vedre in vesele. Na nogah ni imel družéga ko z jermení podvezane podplate in čez ramo mu je visela bisaga, kamor je milodarove nabiral. V hiši je bila sama Meta in njena hčerka.

"Pax vobiscum! Mir vam bodi! so bile perve njegove besede. "Težko, če ga vam v kratkém ne bo treba miru, ker solnce kervavo zahaja. Kaj pa to pomeni, veš sama, mila svakinja. Vidil sim može Kejševce na posovetovališču zbrane. Ali ni taka, jeli; tudi moj brat Anže je med njimi? Nišim ravno zvédavast, ali vedil bi le rad, kaj spet imajo. Dobrega je javalne kej? Pa sej lahko počakam, da končajo. Ali Meta, meni se vse vidi, da si

jokala? Kaj pa ti je bilo? te prašam. Človek mora vse z mero delati, tudi jokati z mero. Vidil in vesel sim gledal tu od zvunaj vašo lepo terto, ki je že tako čversto zrasla, kakor tvoja hčerka. Jeli Rozvitika, tebi se že sline cedé po grozdju? Vinska terta pač res je in bo naj zlahtniše drevó. Njeni sok okrepča človeka in mu da modrost, prežene skerbi in hudo voljo, to se ve, če se zmerno zavžíva. Zakaj si žalostna Meta? Dokler je ženin med svati, nimajo stradati. Že pride čas sam, ko bo tega treba. Poglej hčerko — ali ona še lepše ne cvete, ko vašá terta?“

„Spomnila sim se svojih otrok“ — odgovori Meta mnihu in zdihne — „ki so mi ju pred osmimi leti Hunci umorili, spomnila sim se Ožbéta, ki so ga barbarje vjeli in sabo gnali, in ki ga moje oči ne bodo nikoli več vidile. Oh Bonifac, ljubi svak! še zdaj mi bučí njegovo kričanje in vpitje po ušesih!“

„Requiescant in pace! Náj v miru počivajo“ — pravi mnih — „tvoji otroci! Preterpeli so težave današnjih dni, mi pa jih imamo še terpeti. Ožbeta pa sim bil naj rajše imel. Igraje se je pri meni lahko in brez vse teže naučil in učil, kar je meni celó v mladosti dosto truda prizadjalo. Učeniku bine bil sramote delal. Ali ponižajmo se pod roko Gospodovo. Lej, že tudi Anže gre! Njegov obraz nič vedrega ne kaže.“

Rupovo obličje je bilo res vse spremenjeno, ko je nazaj prišel. Čelo je bilo zgerbano in pred rudeče lica

so obledele. Le malo se je razjasnil, ko je zagledal brata Bonifaca in z žalostnim glasom je začel govoriti:

„Mene je zadelo.“ —

„Kaj zadelo“ — prestrašena Meta naglo poprime — „v vojsko iti, nad Hunce?“

„To ne!“ reče Anže skor nejevoljen. „Le počakaj, da zgovorim, ljuba moja! Kralj je dal zapoved, da mora vselej deveti mož iz kmetov v mesto se preseliti. Ta postava je tudi do Kejševega prišla in se mora brez odlasjanja spolniti. In mene je ravno zadelo, in iti bomo mogli, bodi ga Bogu potoženo, odtod proč v Mezibor. Pomestiti se bom mogel, se kakega rokodela lotiti, in če bo treba in sila, mesto sovražnikom braniti.“

„To bi bilo zá me“ — reče mnihi in oči so se mu kakor blisk svetile — „Veš kaj Anže, skor ti zavidam. Meč, kakor sveti Peter nositi, s sulico proti sovražnikom kerstjanstva se boriti in ga od ozidja lastnega doma braniti, — oj kako lep poklic, kako lep posel je to!“

Anže pa mu odreče: „Kdor kakor ti nima družega zgubiti, kakor k večemu življenja, se nima pritožiti, če ga sila mora iz domovine iti. Ali, mili brate! jaz imam hišo, kos polja; eno kravo, dve kozi, zvestega psa, vertič, sadišče in mojo — tvojo tertó, brate! tvojo tertó, ki ima letos več ko sto grozdov!“

„Pa počakaj in jo pred oberi in povžij, in potlej pojdi še le v mesto, Anže“ — mu reče Bonifaci.

„Kralj je zapovedal, da se moram pred ko morem preseliti, še koj te dni“ — mu žalostno Anže odgovori.

„Ti mora že vediti kralj, zakaj tako zapové“ — pristavi Bonifaci. „On ne ravna koj po svoji termi. To se vidi že iz tega lahko, da tako vse, kar se dá, pripravlja, da bi se mogel Huncom braniti. Težko, če se ta njegova nova postava tudi s temi pripravami ne vjema.“

„Pa da je ravno mene moglo zadeti“ — je Anže dalje tožil — „ki bi bil med vsemi naj rajše kmet ostal. O kako ljuba mi je ta mala moja posest! O kaj veselja mi je le samo ta terta že storila!“

„Izderi jo in verzi jo proč“ — reče Bonifaci — kakor oko in nogo, če te pohujša. Ali pač veš, zakaj je ravno tebe med devetimi naš gospod Bog odločil? Tudi jaz bi bil zdaj rajše vojak kakor mnih. Pa vender ne godernjam, in vesel in hvaležen vživam veselje svetá, kar ga nam Bog ponuja. Kakó pa, Anže, ali ti ne bo nič povernjeno za to posest?“

„Pač!“ — reče Anže — „Ali koliko pa meniš ti terto? Koliko slednje sadne drevesca, ki sim jih pocpil in požlahtnil?“

„In ti“ — ga zaverne poprašaje Bonifaci. — „Koliko pa ti meniš varnost za terdnem zidovjem? Koliko meniš imenitne pravice svobodnega mestjana v primeri s podložnim in sužnjim kmetom? Vse se mi močno zdi, da še pride čas, ko ti bodo še Kejševci zavidalj, da je tebe zadelo v mesto iti. Le premnogokrat ne vidi človek lastne sreče.“

Anže je zmajal z glavo, pa vendar ni nič rekel in ni dalje tožil. In kadar je brat odšel, se je jel ravnati za odhodnjo. Kravo so v voz vpregli, ki je vse njih imetje peljala. Kozi ste pa za vozom privezane šle. Težko in bridkega serca so se ločili oče, mati in hčerka od starega ljubega doma. On je še župaču, ki je imel njegove reči, ki se ne dajo prepeljati, dobiti, rekel besede: „Oče župan, ljubi sosed, to si še prihranim, da bom na jesen nekaj grozdov obral, in pozneje po tertino sadiko prišel, da jo k hiši v Meziboru vsadim. Če bi pa tudi kej prostora zraven bilo za kako drevesce, mi ne boš branil po nekaj cepljenčkov na mojem sadišču priti.“

„To se tako ve, Anže“ — reče župan — „Ali kaj vidim? Še celo starega, na pol slepega psa sabo pelješ? Bolje bi bilo zanj in zate, da ga precej vbiješ, kakor sabo v mesto vlečeš.“

Anže se ozre na psa, ki je s pobešeno glavo in s pobešenim repom žalosten zraven Rozvitke šel in je djal: „Ta pes je Hunca popadel ravno ko je po mojem sinu Ožbetu mahnil in ga tako smerti rešil saj za tačas, če ravno ni mogel vbrani, da bi ga ne bili sabo gnali. Tedaj naj živi, dokler smert sama ponj ne pride. Naj bo slep ali gluh, ali star ali garjev, nič ne dé!“

„Bog te spremi tedaj, sosed, in njegov blagoslov!“ reče župan.

„Amen!“ še vsi rekó in gredo dalje proti Meziboru.

T r e t j e p o g l a v j e.

Hudobni sosed.

Anže je bil zdaj v Meziboru in zidal je hišo na od-
kazanem mestu. Žena in hči ste mu pri delu pomagale, in
večkrat je lil vsim trem pot po obrazu. Mesto pa so mu
odkazali v zágoti med dvema hišama, kjer je dozday de-
sni sosed dervnico imel. Zato pà je bil temu sosedu tern
v peti, ki mu je, če je le mogel, kakor bodi, nagajal
in posebno pri zidanju. Bil je ta hudobni sosed jirhar,
bogat in skop pa brez otrok. Zadnji stan hiše in njegov
prostórni vert je bil blizo vode 'Zale, v kateri je kože na-
makal. Pri zidanju hiše se vé, je pa dokaj vode treba,
in Anže bi bil lahko prav blizo imel pô njo, če bi mu bil
sosed dovolil, skozi vežo hoditi. Ker mu pa tega ni pustil,
je mogla njegova žena deleč po njo hoditi, kar je zidanje
precej zakasnilo. To pa še ni bilo dosto. Večkrat, kadar je
kože dobil, je nalašč z vozom tako ob zid, ki še ni ter-
dno stal, zadél, da je mnogo pokvaril in razsul. Če je
opeka, ila, ali kaj družega le količkaj na njegov svet

molelo, je to vse hudo ježé se in zmerjaje Anžetu, toliko da ne vanj, pred noge zmetal, ki je pa vse molčé in tiho terpel. Tako obnašanje in vedenje pač ni pripomoglo, pozabiti svoje kdajne posesti na kmetih. Tožil je večkrat glasno pričo žene in hčere: „Kako vse drugači je zdaj, kakor je kdej bilo. Zdaj še le spoznam, kako dobro je, dobrega soseda imeti. Hudoben sosed zamore bolj življenje ogreniti, ko revščina in nesreča. Revščina in nesreča mine, ali sosed ostane. O Meta, da bi bil pač Bog hotel, da bi bili v Kejševem ostali, da je pač moglo ravno mene med devetimi zadeti.“

„Ali bi se pa né dalo sprositi drugo mesto — „reče Meta“ — kjer bi zamogli hišo postaviti. Rada začnem z nova zidati in delati.“

„Že sim vse poskusil — ji on odgovori — pa ne gre, je djal mestni župan. O to je pač nesreča, tam biti, kjer človeka ne veseli in ga ne more veseliti!“

Dokler hiše niso postavili, so gostovali blizo od tod, kjer jim je bilo mesto odkazano za zidanje. Prišel je enega jutra zidat, kar vidi skor vse poderto. Kdo je to storil, se je dalo lahko vganiti, zlasti ko je še sosed pri oknu stal in še ženo k sebi poklical rekoč: „Poglej ga poglej, žena, beraškega kmetávsa, kako stóji onžin žena in hči s pobešenimi glavami, pri svetu kakor jirhar, ki mu je voda kože vzela.“

In z njim vred se je jirharica zakrohotala.

Anže pa je zaškrípál z zobmi in požugal maloprid-

nežu, ki se mu je pa še le bolj zasmel. Šel je in ga tožil. Ali ker so bile že ob času kralja Ahaba krive priče in ker že naš Zveličar od nepravičnih sodnikov govori, se ni čuditi, da je bogatega jirharja obveljala, ki je vse na ravnost tajil. Kaj je bilo tedaj Anžetu početi drugega, kakor vsako noč čuti in stražiti, da mu spet ne pokonča, kar je po dnevi postavil. Njegovo zidanje je bilo tedaj precej podobno zidanju Jerusalemskega tempelja, ko je ob času Nehemíá nekaj Judov moglo s sulicami in meči pripravljenih biti, kadar so drugi kamnje privražali. Še bolj podobno pa je bilo Anžetovo zidanje stanje prejšnjim podložnim in sužnjem, ki so mogli po dnevi polje plemenitašev in gospodov obdelovati, po noči pa svojega lastnega varovati, da ga divja zver ni pokončala. Ali ker se ni dalo prenaresiti, se je bila treba vdati. In Meta njegova žena se je z njim zvesto verstila, in stražila sta pol noči on, pol ona. Zato je postlala v kot zidanja; kjer so se po noči na straži verstili, on, ona in pa tudi hči, ki ni hotla sama tam po noči biti, kjer so gostovali. Zraven je stražil tudi še stari pes, ki bi bil še naj bolji stražnik, če bi že ne bil prestar in na pol slep; pa je bil vendar še za rabo, ker je imel še dobre in tanke ušesa, kakor jih imajo sploh te živali.

Sovražni sosed je pač zapazil, da Anže več ne misli zidanja zapustiti, torej je bilo več noči vse mirno, in nikogar ni bilo zidú podirati. Težko če ni mislil jirhar Anžeta napraviti, da bi mislil, da ni več nevarnosti, da

bi po temtakem lože kaj poderl. Ali jirhar se je opekел. Komaj je jel podirati, že ga pes za mečo šavsne in oklešek po plečih obriše, da je prec pete odnesel.

Preteklo je nekaj dni, preden se je špet jirhar prikazal in iz hiše prišel. Vidilo se mu je pa, da je z desno nogo nekoliko šantal. Toda hudoben človek je kakor medved. Če ga enkrat zdraži in enkrat stakne, kar išče, toliko bolj misli nove krivice in novo maščevanje, dokler večidel naposled samega sebe ne pogubi.

Zidanje je zdaj hitriše šlo spod rok, posebno ker je še pomagača najel in tega je bilo treba, če je hotel hišo pred zimo dodelano imeti. Enkrat so bili vsi pridno zidali in samo v zidanje zamišljeni. Rozvitka je podajala očetu kamnje in druge potrebne reči. Mati so pa ravno po vodo šli. Kar se zasliši cvilenje. Cvilil je pa pes, ki je ležal blizu že gori omenjenega okna jirharjeve hiše. Šatal in plazil se je med drevami, kakor bi hotel nekaj z herbtu opraskati. Anže in Rozvitka hitro priskočita, in uboga žival se je dergnila ob njegove noge s herbtom in se milo vanj ozerala, kakor bi ga prosila. Ker se je iz njega kadilo in je truplo mokro bilo, se je koj vedilo, da je ga kdo poparil, javalne kdo drugi, kot jirhar, ki je še zmiraj pri oknu stal in se prav veselil cvilenja psa in pomilovanj sosedovih. Pes pa ni jenjal pred cviliti, dokler ga ni Meta z golido merzle vode polila; kar je pozneje Rozvitka večkrat ponavljal. Globoko je dihal pes oparjen cvilé v kotu zidanja še dolgo, in časih je obliznil roko

Rozvitiki, ki mu je zmiraj vodo na opeklino kápala. Če se je pa le kej premaknil, je zatulil in Rozvitka zajokala. Anže je jenjal delati. Roke pod pasho deržé je stal pred psom in ženi, ki je vso prevzelo, govoril rekoč:

„Ljuba Meta, to ga imamo soseda, da se Bog usmili! Poganski Hunci bi ne mogli tako brezserčni biti, kakor ta kristjanski jirhar? Revno kuže! vem, kaj bi rad od mene, ker me gledaš. Smerti te bom izročil, da te mine boleti. Čaj, Rozvitka, prinesi kladvo, da mu čepinjo zbijem. Sicer mi bo težko storiti ali mora biti.“

„Oh oče, nikar, nikar!“ zaprosi Rozvitka in zajoka. „Naj živi še zvesta žival, nikar ga ne ubite.“

„Jaz bi tudi ne mogla tega gledati“ — se Meta vmes oglasi — in bi se za naprej bala roke, ki ji je mogoče kej takega storiti.“

— „To pa vender previdiš, da je smert za ubogo žival dobrota“, ji na to odgovori mož.

„Le ti ga z roko nikar ne ubij“ — ga je spet zaprosila.

„Naj živi, oče, naj!“ pravi spet hčerka.

Anže nekoliko pomisli in reče: „Ga bomo pa v vodo vergli, da naj vtone. Zala naj mu bo grōb, in mu opeklino ohladi.“

Tako je sklenil Anže in nič ni pomagala hčerkina prošnja. Ali nekaj družega je to zaveralo. Pes je bil velik in pretežek, da bi ga nesel, verh tega se ga pa še ni smel nikdo dotakniti, ker ga je vse bolelo. Tudi na

klicanje ni nič maral, da bi ga mogel do vode pripraviti. Mogli so tedaj umoritev na drug dan preložiti, ko bo že psu bolečina nekoliko prelegla. Anže je bil celi dan nevoljen. Hudobija jirharja, se nad neumno živino znositi, se mu je prevelika zdela. Vse ga je prevzelo.

Rozvita po noči skor nič ni mogla spati, ker je zmiraj slišala psa cviliti, kar ji je vse do serca šlo in ni dalo očesa zatisniti.

Človek še le navadno takrat kej prav rad začne imeti, kadar se mu odvzeti žuga. Ravno takā je bila Rozvitki, in ni se ji dobro zdelo, da je dan napočil, ko bo pes mogel v Zali vtoniti. Tudi je bil pes danes že bolj volje klic poslušati in je šel za Meto k vodi noter na most. S težkim sercom je poiskala težkega kamna, ga psu na vrat privezala, da bi ga tako pred muk rešila. Molčé in voljno je pes terpel, kar je dozdej z njim počela, ali ko ga je zdaj z obema rokama prijela, da bi ga v vodo čez most pahnila, je na ves glas zatulil. Najprej je plusknil kamen v vodo, ki se je z vratu zmuznil, in za njim pes, ki so se čez njega valovi sklenili. Da bi solze mem gredočim zakrila, je zavila obraz v predpert in hitro stran od vode šla in z njo Rozvitka, ki je glasno zdihvala. Bilo ji je, da bi bila kar sama za njim v vodo skočila. Kadar ste po stranski poti spet do doma prišle, jima pride iz jirharjeve veže — pes naprot. Gospodinjo vgladati, je postal od mraza terpetajoč in s pobešenim repom, pričakovaje

kaj bo z njim sklenila, in oči njegove so prašale: Ali me boš spet v smert peljala?"

Te tibe prošnje Meta ni mogla odreči. Rozvitka pa ga je pobožala in žena je rekla možu, ki je ravno zraven prišel. „Naj živi revna žival, ker tako rada živi! Le, ker mu je sinu smerti rešil, in zavolj stare zvestobe se ga je Anže usmilil in še prideržal, če ravno je bil ves garjev in otekel.

Jirharju pa je še le pozneje lastna škoda oči odperla.

Bilo je pozno na jesen; ko je Rozvita pred vežo že pokrite hiše na solncu sedela in se grela, ker je po dolgem deževju spet posijalo in zemljo razveselilo. Pes, ki se je le počasi ozdravljal, je ležal pred njo. Zdaj pride sosed jirhar memo, in če je ravno pot dovolj široka bila zanj in za njegov ne ravno prekumerni trebuh, je vender psa bacnil rekoč:

„Spravi se mi spod nog, garjeva merha:“ da je tuleč v Rozvito zadel in jo poderl na prag, da se je reva hudo na čelo vdarila in na glas zajokala. Anže, ki je bil ravno blizu, sliši, pride, jeza ga zgrabi in namaha jirharja po širocih plečih, da je dosto nesti imel. Ali ta mu ni dobro stekla. Prišel je jirhar s tovarši nazaj in nabili so njega, če ravno se je moško branil, da je mogel več dni preležati.

Četerto poglavje.

Poslanstvo.

Anže je precej pred ozdravel, kakor pes, ali kakor se otrok, ki se speče, ognja boji in ana, tako se je Anže varoval jirharja srečati, če ravno mu je ta, kar je mogel, škodovati skušal.

Ali kmalo je imenitna dogodba oči vsih Meziborčanov na se obernila.

Kralj Henrik se je vernil iz ogledovanja iztočnih mej, ki jih je z gradovi in terdnimi mesti obdal in zavaroval proti Sorbom, ki so večkrat njegove dežele napadali.

Pri tej priložnosti je tudi prišel v Mezibor, ki je bilo takrat sloveče mesto te dežele. Ta dogodba je bila imenitna za mesto, in dokaj ljudi je tjekaj prišlo, ki bi radi vidili enkrat svojega vladarja in ga po obličju poznali, ali mu svoje prošnje, pritožbe in želje naznanili. Takrat je bila navada, da so vladarji še sami z ljudmi govorili, sami sodili in postave dajali, kar zdaj ministri, svetovavci in vradniki oskerbljujejo. Kralja Henrika je sprem-

ljala truma konjikov, da bi ga kakega napada Sorbov branila in varovala, ki so, če jih je ravno le nekaj sto bilo, vendar mesto precej oživili. Kralj je šel v grad stanovat, ki je stal na naj višem kraju v mestu, ki je bilo zdaj vse živo in veselo. Vradniki, žlahtniki, vojaki, mestjani, kmetje svobodni in podložni so hodili in šli, in tako se je vedno verstilo. Kralju se je ravno taka godila, kakor velikemu postavodajavcu Mozesu, ko je svoje ljudstvo od belega dne do terde noči sodil in spravljal, da bi bil onemogel prevelikih opravkov, če bi mu ne bil svak Jetro s svetovanjem in v sojenju pomagal. Tri dni je bil že kralj v Meziboru, kar se spet nekaj novega prigodi in celo mesto na noge spravi. Cele roje jih je vrelo pred mesto na plan k šotorom Hunskih poslancov. Oddelk Saksonskih vojakov je stražilo pred šotori, da bi se Huncom nobena krivica ne storila, ki so komaj čakali, da so smeli h kralju iti sporočit, kar so imeli. Radovedni in z nekakim strahom so Meziborčani nje ogledavali, ki so že večkrat po njih krajih ropali in razsajali in se clo do Francoskega in Laškega podili. Matere so otrokom male, plečnate Hunce z začernelo poltjo, črnimi in stermimi lasmi in z debelimi, gerdimi glavami kazale in jim pravile, da so ti tujci stare ljudi žive pokopavali, otroke ob zid lučali in na sulice nabadali, ženske za lase vkup vezali in v vozove vpregali, se na mertve trupla ubitih vsedali in jih kri pili in cele dežele požigali.

In Hunci so se ošabno ozirali na nje, ki so jih ko pse zaničevali; njih drobne in svitle oči so že vse v okolici ogledale in zaznamovale za gotov rop prihodnji čas. Nobenemu ni bilo neznan, kaj so poslanci prišli. Vsi so znali, da se je konec primirja med Nemci in Hunci bližal. Kakor bi bil kralj izrekel, tako bi se bilo zgodilo, ali bi se bili spet ponižali in Huncom pred že obljubljeni davek odrajtovati ali ne več. Ako se je pomislilo na priprave kralja Henrika, ki je posebno konjištvo povišal in pomnožil, je vsakdo pričakoval, da se Huncem ne bo po godu odgovorilo. Če bi se pa to zgodilo, nima cela dežela družega pričakovati, ko strašno maščevanje sovražnikov, in zato so Meziborčani radovedno se ozirali na kraljevo stanovanje, kjer se ima to določiti.

Med divjimi in groznimi podobami Huncov se je prikazal tudi časi sivček čednega obraza, srebrnih las in dolge sive brade. Kolikrat je iz šotor stopil, je blagoslovljal od deleč stoječe ljudstvo v njim razumljivem jeziku in delal čez nje sveti križ. Zato so imenovali starca jetnika, in so ga obmilovali kakor njega, ki je žejen pri potoku, pa do vode ne more, ali piti ne sme.

Čudne in razne občutke so imeli Meziborčani, ko je dan prišel, da so smeli Hunci pred kralja. Več ur pred časom je že množica ljudi napolnila ulice, ki so do kraljevega stanovanja peljale in po katerih bodo Hunci iz svojih šotorov prišli. Bila je neizrečena gnjēča, vse se je terlo, toliko je bilo ljudi; in razpostavljeni vojaki so

mogli skor z gerdo ljudi s poti goniti, da bi mogli brez zaderžka poslanci iti.

Anže je bil tudi med gledavci in sicer blizo kraljevega grada. Ne le radovednost, še nekaj družega, kar pa ženi ni povedal, ga je semkaj gnalo. Meta in hčerka ste pa doma ostale. Ona že tako ni mogla viditi divjih Huncov, ker jo je precej groza spreletela se le spomniti, kako so jej ti nečloveki dva sina umorili in enega sabo gnali.

Pri jirharju je stanovalo več kraljevih konjikov. Ravno ta dan pridejo iz hiše in jirhar za njimi. Vgledati psa sosedovega, čigar koža je bila še zmiraj vsa garjeva, pravi vojakom in se smeja rekoč: „Tukaj lejte žival, ki je iščete, tam pred dekletom stoji.“

Eden konjikov je psu, ki ni čisto nič vedil, kaj se ima z njim zgoditi, vergel zadergúzo na vrat, je skočil na konja, kakor vsi drugi in vlekli so psa po sili sabo. Pes se je branil in vstavljal, pa vse zastonj. Konjik ga je za sabo vlekel, da mu je jezik iz gobca mahal in še cviliti ni mogel, ker ga je verv davila. Zato je pa Rozvita bolj upila in materi, ki so berž pritekli, s solzami v očeh psa pokazala, ki so ga zmiraj dalje vlekli, dokler ga ni bilo več izmed ljudi viditi. Zraven jim je še povedala, kakó se je zgodilo in kaj je sosed rekel, ki se mu je veselje na očeh bralo.

Kakor je Meti žal délo, da so psa odgnali, je vendar le rada vidila, da ni bilo moža vpričo, ki bi bil berž

ko ne nesrečo napravil, ker je poznala njegovo náglico. Ni jej hotlo iti v glavo, pokaj bi kraljevim konjikom garjevi pes bil, in celo reč je pripisala maščevavnosti hudega jirharja, ki je vojake težko če ne v to našuntal.

Anže se je vstopil na vogelni kamen pri neki hiši, od kdar je všim čez glave vidil in zdaj zagledal tropič Saksonskih jezdicov, katerih eden je velicega psa za sabo vlekel, ki ga je berž za svojega spoznal. Da bi se pa še bolj prepričal, ga po imenu pokliče in pes spoznavši gospodov glas zatuli in se hudo napenja, da bi ušel in se vervi izmuznil. Anže je hotel s kamna skočiti in psa rešit iti, ali bila je taka gnječa okoli njega, zlasti ker so se Hunski poslanci bližali, da ni bilo moč nikamor se ganiti in kmalo je zgubil psa iz oči.

Zdaj so Hunci prišli. Pred njimi je jezdaril oddelk Saksonskih in Turingiških vojakov. Bili so dolgi, lepo-zraščeni možje, ne kakor vojaki pozneje v železni opravi, ampak ne z zakritim obrazom in brez visirja. Oglavje so imeli železne čelade in druga obleka je bila iz sukna in jirhovine. V rokah pa so deržali vsak sulico ali bojno kopje, levo ramo je kril svitel ščit, v pasu je tičalo ostro bodalo in ob boku je mabal dolgi, ravni meč. Njim primerni so bili tudi konji, ki so na njih jezdili. Ponosno so grivo stresali in s kopiti tla bili, da je vse gromelo. Za njimi je jezdil nemški oznanik ko porok, da se Huncem ne bode nič žalega storilo. Poslanci pa so bili trije in različne starosti. Jezdili so male konjičke in bralo se

jim je že iz drobnih očí, kolikorkrat so se po množici ozerli, zaničevanje, ki so vsi, posebno pa ženske z óknavanje gledali in nekim strahom in grozo navdani bili. Prav za prav Huncem ni bilo na obrazu in opravi nič strašljivega znati in najti.

Niso ga družega orožja imeli, kakor lesene z bivolovskimi kožami preprežene škite, srednje dolgosti sulico kratko krivo sablo in majhino bodalice. Kako je to, da je bilo tih malih možičkov vsih tako strah in groza? Mali škorpion, ki leno po tleh šajtá in v tamnih kotih tiči — strupéna kača, ki je pod rožicami skrita veliko večega človeka oplaší in ostraši, da se boji. Z nogo jih na enkrat lahko več kobilic končáš in stareš, ali kadar jih cel oblak pod nebom prileti, da solnce otamné nad sebo, in pod sebo več ur deleč vse zelenje ko bi trenil pokončajo, takrat človek spozná svojo nemoč in trepetá. Podoba ni, ali njih ravnanje je Hunce tako strašne storilo. Ni ga bilo nobenega družega izraza na obrazih Hunskih spoznati, kakor edíno zaničevanje in to so imeli vsi, in če so s tim morebiti skrivši mislili Nemce strašiti, se niso nikakor golufali.

Dva koraka ali kaj za poslanci je jezdil tisti sivček, ki so ga vsi jetnika klicali. Vidilo se je, da ni veliko jezdaril, ker ni znal se na konju vesti in po jezdiško obnašati. Ljudstvo je mislilo, da je berž ko ne Kristjan. V tim pa jih je poterdilo, ko so ga vidili, se pred kamnitno podobo matere božje odkriti, tiho moliti, se pokrižati

in na persi tleči. Ko so do cerkve prijezdili, ki je bila blizo kraljevega gradu, je povzdignil roke kviško k nebu in dokler mu je bilo mogoče je gledal nepremakljivih oči v križ na zvoniku.

Ko so do kraljevega stanovanja prišli, so spremljavci poslancov s konj šli in se v grad podali. Ker je zdaj nekoliko gnječa pojenjala, je bilo mogoče Anžetu s kamna stopiti in domú iti. Žena mu je domú pridšemu povedala, kaj in kako se je zgodilo s psom in kaj je sosed govoril.

Le ena kapljica je časi dosti, in čez polni verč bo teklo. Taka kapljica je bila tudi v Anžetovo serce povedba, da je bil spet tji rhar zraven. Čez je steklo, to je, kar je že pred sklepal, je zdaj sklenil. Šel je blizo kraljevega prebivališča, kamor je bil vender prišel, če ravno je marsiktero pod rebra dobil, ker je ljudstvo še zmiraj čakalo vernitve poslancov in pozvedbe, kaj so sporočili in kaj se bo kej njim sporočilo.

Peto poglavje.

Kraljeva beseda.

Med tačasnim in zdanjim dvorstvom je pač velik razloček. Kadar zdaj kakšen kralj od kod poslanca sprejme, jih sprejme z veliko krasoto v prostornem poslopju sedé na zlatem in žametastem prestolu ali tronu. Okoli njega sedé mogočniki dežele, naj imenitniši vojaški glavarji, brez števila služabnikov in strežaj, vsi v pisanem srebernem, zlatem in demantnem oblačilu in z rednimi trakovi, na katerih so vse verste domače in divje živali, levi, medvedi, orli, sokoli, jagnjeta in labudovi. Stene so z dragimi pregrógami prepréžene, z visocimi zerkali in obrazi ali kipi okinčane. Od stropa visijo kristalovi svečniki, in krasna ura lepo muziko dela. Kako vse drugač je bila soba v kraljevem gradu v Meziboru. Ni bilo družega, ko gole štir stene brez malarie in kinča, strop je bil lesén in tla so bile kamnitne. Henrik je sicer sedel na prestolu, ali ne na zlatem temuč hrastovem. Tudi okoli njega so bili viši iz kraljstva ali bili so kakor žive skale, terdni

zidi iz železja, jekla, bivolovine in krepkih kostí. Njih dolge sulice in ravni meči so bili vsak miglej pripravljeni braniti gospodarja.

Na desni njega je stal sin Otón, ki so ga pozneje velikega imenovali. Imel je tačas eno in dvajset let, pa je bil bolj previden in pogumen kakor za njegove leta. Henrik sam je bil visoke postave kakor Saul med svojim ljudstvom, terden in poln kraljevosti. Mirno kakor jezero je imel oči pred se pobešene. Ni je bilo znati strasti na njegovem obličju. Ravno tako mirno so drugi gledali, ko so Hunski poslanci prišli. Ni ga bilo viditi nobenega pregiba, nobenega premika, ne slišati nobenega šuma, nobenega šeptanja v celem zboru; samo stopanje Huncov se je čulo, ki so prederzno in moško prikoračali do kralja in ga po svoji navadi pozdravili in tudi on nje, z glavo pokimaje. Dal je z roko znamenje, da že smejo govoriti. Bolj, kakor same poslanca je pa Henrik gledal sivega moža, ki je Hunce spremil, da bi njih sporočilo predomačil. Stopil je pred kralja, se mu nizko priklonil in cesarju v razumljivem jeziku pripovedoval, kar je po hunsko naj starji poslanec pravil. To sporočilo pa je bilo kratko in takole:

„Loska, mogočni kralj Hunski, sporočuje tebi Henriku kralju, da bo v kratkem konec časa, ki njegovo ljudstvo mora v pokoju in nedelavnosti biti in ga zavira napasti tvoje kraljestvo z ognjem in mečem. Hunski narod ves plamti z zarujavelo sablo mahati po bučah svojih

sovražnikov; že je stegnil rokó in segel po meču in škitu in se ravná zapustiti tla, na katerih njegovi šotorji stojé, kjer so mogli dolgo brez dela biti. Toda naš kralj, misli solncu svoje milosti še dalje dati nad tvojo glavo in nad tvojim krajestvom sijati in končavni ogenj svojega ljudstva krotiti s to pogodbo, da ti, kralj Enrik spoznaš čéz se Loskovo prevladstvo in zapovedstvo in se mu podveržeš, in v znamenje zato vsako leto davek odrajtuješ, kakor si ga dajal pred 9 letnim primirjem."

Kadar je Hunec jenjal govoriti in sivec njegov govor podomačil, je gledal v kralja z ošabnimi očesi in je pričakoval vgodnega in ponižnega odgovora. Ravno tako sta tudi una dva poslanca po družih gledala, da bi vidila, kako jih je govorica prevzela in oplašila. Ali vkanili so so se vsi trije; ni ga bilo znati nevolje oblaka, na nobenega čelu, ne otamnjenja v očéh ne v obrazih; ni ga bilo viditi strahu ne jeze, ni prišlo iz ust ne stoka ne glasa ne težjega diha. Stali so vsi kakor bi bili iz kamnja, nobeden se ni ganil.

"Ti si iz našega kraja?" je odgovoril zdaj Enrik sivvega moža. "Kako si prišel Huncom v roke?"

"Jaz sim iz Saksoncov in služabnik Kristusov" — odgovori starček. "Pred devetimi leti so me Hunci spred oltarja gnali; moje kerščanske srenjce so pomorili in mene sabo v sužnost tirali."

"Smilite se mi, častiti oče!" reče Enrik. "Rad vas odkupim, in dam za vas, kolikor poželé."

„O ne, gospod in kralj“ — reče sivček in žalostno zmaja z glavó — „jaz moram še jetnik ostati, ker je moja osoda zvezana s Saksonskim mladenčem, ki je mogel na Ogerskem pri Huncih za poroka moje zvestosti ostati. Tudi bi ne bil več za kej na svetu; moji Kristjani so pomorjeni; sam sim in vjetega mladenča edina tolažba. Druzih željá nimam, kakor da bi bil mladeneč srečen in pa za kar vedno Bogá prosim, da bi mojo domovino sužnosti rešil in da bi mogel še enkrat, preden umerjem, v kako kerščansko cerkev priti.“

„Zaupaj našemu Bogu“ — mu reče kralj — „in upaj!“ Ko je kralj zdaj zapazil, da mlajši Huncov pogovor na ušesa vleče, popraša Enrik rekoč: „Častiti oče, ali kdo Huncov razume naš jezik?“

„Da, gospod in kralj“ — odgovori sivček — „Perčin se je našega jezika toliko naučil, da razume, ali ročno govoriti ne more. Zato je tudi med poslanci.“

„Dobro!“ pravi Henrik — „tedaj bo razumel moj odgovor, in ga lahko tovaršema povedal.“ To je rekel in kviško vzdignil kazávec. To znaminje viditi, je šel eden njegovih in pripeljal Anžetovega psa v zbor in mu verv od vratu vzel. Pes pa je stal s pobešeno glavo, kakor bi ga bilo sramote in starosti sram, in bi vedil, da pred samimi terdnimi junaki stoji in se mu braniti ní mogoče, in kakor psu se tudi Huncom ni nič dobrega dozdevalo.

Čudno so pogledali Hunci kralja in njegove ljudi pogledovali. Zdaj odpre kralj usta in glasno reče Huncom :

„Tega psa nesite svojemu kralju za davek svobodnih Saksoncov. Vi roparji niste družega vredni!“

Ko bi dan današnji kralj táko izgovoril, kaj bi bilo?

Brez dvoma bi vsi trikrat po latinsko zaupili vivat ali po rusko hurrá na zdravje kralju. Te kratke pa pomenljive besede kralja bi bile sto in stokrat po novinah ponatisnjene, v marmor kamen vrezane ali pa v železo vlite. Ali takrat je bilo vse tiho in nihče se ganil ni, nikar kaj zinil. Ni ga bilo na nobenega obrazu zasramovanja, zaničevanja, ošabnosti ali strahu, in vender so Hunci spoznali, da je kralj svojim po volji odgovoril. To so jim brali iz oči, zerkala duše, ki so molče se veselé sijale in se po Huncih ozirale, ki bi bile pomen kraljevih besedi že tako razumeli, če bi ga jim tudi Perčin ne bil povedal. Če ravno so skušali razžalenje zakriti, se jim je vender jeza in serd zavolj tacega zaničevanje brala na tamotnih očeh in na licih, ki so obledele. Zobé so terdó vkup tiščali in na celem životu so se jeze tresli. Perčin je skonca celó po meč segel, ali oster pogled višega ga je zaderžal.

Hunec je zdaj odgovoril. — Renčal je jezen, kakor serdita ijéna. Govoril je:

„Tvoja in tvojega ljudstva kri náte, kralj, da si nas tako osramotil. Gremo da nas toliko pride vernivši se, da bodo naši konji vaše reke in jezera popili. Povém ti jo, kralj, ne bode laž, da bomo mi zmagali, če samó

nebo na nas ne pade ali nas sama zemlja ne požre. Takrat se bomo znosili nad toliko sramoto in se maščevali.“

Kralj odreče: „Ne bahaj se, kdor meč opasuje, kakor kdor ga je odpasal!“

To slišati je Perčina rudečica spreletela. Spomnil se je, da mu je ravno tako že nekdanj sužnji Saksonec povedal.

Zdaj je kralj vstal, šel z svojimi spremljavci iz sobe, kar so tudi ravno tako hitro poslanci storili. Bolj počas je šel za njimi jetnik, duhovni starček. Ali iz njegovih oči in obraza je veselje sijalo in bolj po koncu je nesel glavo. Upal je, kakor mu je kralj obljubil, če že za se ne, pa saj za domovino. Zunaj so ga čakali Hunci, ki so bili že na konjih. Ali on jih je nekaj poprosil in brez danega dovoljenja je šel, kar so ga stare noge nesle, hitro v cerkev. Pokleknil je in se priklonil celó do tal; molil je in se na persi terkal; solze so mu oči zalivale. Vsega pozabivši je vperl na zadnje oči v veliki oltár, kjer je bila podoba Krížanega postavljena. Hunci so odjahali, so pa za stražo sívčka Perčina in še tri druge postavili pred cerkev, ki bi bili starca rajše prebodli, kakor ga pa čakali. Ker ga tedaj pred iz cerkve ni bilo, je Perčin terdo nad njim zarentačil, da je koj vstal in šel na konja, ki je bil zanj pripravljen. Komaj pa je na konju bil, sune Perčin psa z ratiščem, ki ga je kraljevih konjikov eden za njimi gnal, da je na vse gerlo zatulil in se naglo pobrál in tekel dalje, dokler ga ni vstavil klic gospodarja

Anžeta, ki je bil na ulicah in psa v gledal. Težko ga je pripravil, da je spet z njim nazaj šel v grad, kjer se mu je taka prigodila. Kaj je pač Anže imel v gradu opraviti?

„S kraljem bi rad govoril — je djal prvemu služabniku, ki ga je srečal.“

„Kdo si, in kaj bi rad kralju?“

„Meščan sim iz Mezibora in gospodar tega psa, ki so mi ga njegovi vojščaki odvzeli in sem v grad vlekli. Jaz bi rad pravico imel od kralja.“

Težko bi se bilo komu čudno zdelo, ako bi Enrik prec po tako važni dogodbi nobenega ne bil k sebi pustil in zaslišati hotel. Toliko bolj je bilo slavno zanj, da v velicah opravkih ni malih pozabil. Zato je bil velik kralj. Kakor kadar so poslanci prišli je sedel spet na prestolu, ko je Anžetu k njemu priti dovoljeno bilo, samo ta je bil razloček, da zdaj ni imel toliko spremljavcov in strežet okoli sebe. Anže se je spodobno priklonil in molče pričakoval, kdaj se mu poreče govoriti.

„Pravico, praviš, bi ti rad“ — kralj začne — „pravica ti bodi, govôri in povej mi, kar imaš.“

„Ni še dolgo tega, ko sim bil še kmet in srečen — je začel zdaj Anže govoriti — na tvoje povelje o kralj pa sim mogel svoj ljubi dom zapustiti in se poméstiti. Ali v mestu sim dobil hudega soseda, ki mi kakor more in zná nadleguje in življenje greni. Prosil sim gosposke

mi pomagati, pa ni mi bilo pomoči; tedaj prosim od tebe, kralj, pomoči in varstva.“

Tako po domače je dalje vse povedal, kar je jirhar že hudega storil njemu, ženi, lasti in psu, ki ima še zdaj znaminja sosedove hudobije.

Kadar je bil vse povedal, mu reče kralj in pravi: „Pojdi v miru, pravica se ti bo zgodila.“

Že čez dva dni se je pokazalo, kaj je pomagalo, da je pri kralju pravice iskal. Jirhar pričo kralja ni mogel več tajiti, kakor se je silil in prizadeval, zlasti ker so se tudi nektare priče dobile, ki so Anžetove besede poterdile. Sploh pa je bilo po mestu znano, kako skop in maščevaven je bil jirhar, kar mu zdaj nič ni prav hodilo. In kralj ga je obsodil, kar je bilo zanj najhujšega, da je mogel nekaj veliko v denarjih plačati, katerih je pol Anže dobil. Zraven pa je še zaterdil mestnemu županu in gosposki paziti na jirhaja in ga ostro karati, če se bo še katerikrat Anžeta lotil. Tako povelje oblastnik se vé lahko dá, ali serce hudobneža poboljšati ne more.

Š e s t o p o g l a v j e.

Težave in reve v vojski.

Prišel je november 932. leta, in kralja že davno ni bilo več v Meziboru, in vender je bilo v mestu še zmiraj vse živo, toda bolj pred mestom kakor v mestu. Kar je koli zdrave roke imelo in delati moglo, je mesto oterdovalo. Tudi več sto kmetov je pomagalo meščanom dobro vedši, da vtegne mesto v sili tudi zanje pribežališče in zavetje biti. Poviševali so mestno ozidje in terdne stolpe na njem stavili in družega več, kar se je potrebno spoznalo. Ne le moški tudi ženske in otroci so pomagali. Anže in njegova žena tudi nista bila med zadnjimi. On je zidal, ona in hči ste mu pa potrebne reči podajale. Le veselje in lepo je bilo viditi toliko gibanja. Vsak je hitel, kar se je dalo; le malo jih je bilo lenih. Večim je pa pot po čelu in čez vroče lica tekeli. Je bilo, ko bi še en babilonski turn zidali.

„Anže!“ na enkrat nekdo zakliče — „Anže pojdi malo doli, ti imam nekaj malega povedati.“

„Zato zdaj ne vtegnem“ — na to reče Anže bratu mnihu, ki ga je spodej zagledal — „Zdaj moramo delati, da nas zima ne prihiti in dela ne vstavi.“

„Kaj te ne bom doli privabil?“ — je djal zdaj Bonifaci sam sebi. — „Čuješ Anže! in vedi, da pridem iz Kejševega in ti nekaj od ondot prinesem. Ali nočeš vediti, kaj? Ali nimaš nič prostora pred hišo, kamor bi se terta vsaditi dala, in kos vertiča, kamor bi se kake dve drevesci vtaknile?“

„Nak!“ odgovori Anže in se ozre ves plašen na bližnje delavce, kjer je bil tudi sosed jirhar med njimi s svojimi pomagači — „Čemu mi bode terta — je djal ženi — ker bodo Hunci kadar si bodi priderli? Na mestu sadja bomo perst grizli.“ Vzame kamen, ki ga mu je ona podala, ga položi na zid, dene kladvo in zidarsko lopatico ali kelo proč, in gre rekoč: „Le dve besedici mi ima povedati, koliko časa se bode že dobilo. Prec bom spet tukaj.“

„Ali si vender prišel?“ Se mu Bonifaci nasmeja. „Sej bi tudi ne bil prav storil, če bi ne bil prišel, ker nisim brez teže te tertene šibe dobil in sprosil od zdanjega gospodarja nekaj tvoje posesti. In ravno tako te drevesca, še le, ko sim mu dokazal, kako da vtegne še ob vse priti, če Hunci pridejo, je dovolil.“

„Ali pa meniš, da bomo v Meziboru varniši, kakor v Kejševem? zapraša Anže brata. Kdo bo mislil na sajenje sadja, ko se nam bo treba za življenje tresti!“

„Tresti se? sram te bôdi Anže!“ ga pokrega Bonifaci. Ali si vidil, ali se je Henrik tresel, ko je Hunce odpravil, kakor jim je šlo? Skor bi se imel tresti, ko je s tim blagor celega kraljestva prevzel; toda on je junak in se ne trese. In zakaj se bojiš? Ali nimaš pred seboj visokih trdnih zidov, ki te varujejo Huncov? Nič še mene ne bode zaderževalo, jih nekak s kervavimi glavami od zidov odgnati. Se vé, da bi se rajši v očitni vojski na planem bil. Da ti jo skrivej povém, brate, da sim se skrivši, od kar vém, da se bode gotovo vojska pričela, v orožju vadal, pšice metal, fračo lučal in meč sukal. Tudi sim v Kejševem na konja sedel in poskusil, ali še znam jezdit ali ne več. Nu, pa je že nekoliko šlo, da me saj bajs ni s sebe vergel?“

„Pa sej imaš tertó in drevesca tukaj!“ mu je Anže v besedo segel.

„O če hudobni sosed zve, da sim tertó vsadil, prec tisto noč gre in jo skoplje. Kos prostora imam tudi za hišo, kjer bi lahko tri drevesa stale, pa se bojim, da bi mi jih jirhar z vrelim ne poparil, kakor mi je bil že ubozega psa. Vem, da zdaj že kej hudobnega misli, ko je tebe slišal.“

„Bom jaz — pravi Bonifaci — tertó pred tvojo hišo zakopal, dokler hudi sovražnik tukaj dela. Bom iz tál moleči konec že tako zakril, da ga ne bo vgladal. In kadar pomlad pride, se bo že vidlo kaj in kako; še pred nočjó se vse lahko premeni.“

„Je res — odgovori Anže — ali ne na boljšo stran. Terdno sim mislil, da bom mir imel, odkar sim kralju“ —

Strašno zavpitje, ki ga je Meta gori, kjer so zidali, zagnala, je oba prevzelo, da sta kviško pogledala. Komaj, da sta se še vmaknila skalnati plošči, ki je doli z više med ju priletela in se ju skoraj nog dotaknila,

„Mojster, vi ste spustili, in jaz sam nisim mogel ploščo obderžati“, se zdej oglasi gori na zidovju eden jirharjevih pomagačev.

„Vidiš, brate!“ — opomni Anže Bonifacia — kaj mi je vse od soseda pričakovati.“

Monih pa je povzdignil glas in je zažugal jirharju rekoč:

„Belialovo seme ti! tudi tvoja ura bo prišla, ki ti bo dala plačilo hudobije. Pahnjen boš v naj večjo tmino, kjer je tulenje in škripanje zob.“

Jirhar pa se na tako žuganje družega ne ko prav sirovo zakahlá in Anže se verne žalosten zavolj zlosti soseda spet na zidovje delat.

Zima je prišla, ali dela le ni popolnoma ustavila, da bi se lože Huncom branilo. Na ozidju okoli mesta je bilo polno kamnja navlečenega za sovražnika, mestjani so se navadili in izurili v orožju, v lučanju s fračami in pšicami. Vse, kjer bi mogel sovražnik v mesto, je bilo skerbno zadevano in mnogo terdnih in varnih čuvárn napravljenih za stražnike. Kralj Enrik pa je zbral vojščake in jih je vadil in uril v bojih na vitez. V mesta in terd-

njave je porazdelil prebrisane vojskovodne zapovednike in potrebni živež. Duhovni v občnem pripravljanju tudi niso križem rok nosili. Spodbadali so v cerkvah na leci ljudstvo, da naj se hrabro in moško brani v boju z nevernimi Hunci. Napravili so post in pokore, in klicali pomoč Vsegamogočnega, da bi se vse dobro izšlo. Več izmed njih kakor tudi Bonifaci jih je obljubilo tudi življenje tvegati, da bi se sovražnik kerščanstva premagal. Kar se je vsim zdelo in česar se je slednji bal, se je zgodilo, ko je zima prešla. Še preden so se lastavice iz južnih deželá vernile, se je že podil iz Ogerskega sem nesrečonosni sever divjih Huncov.

Kakor se zbélena lava žareče vali po cvetečih poljanah in ta hip vse pokončava in paradiž spreminja v grozno puščavo, tako se je gnala Hunska brezštevila truma vse osmelédovaje, kamor je prišla. Mesta, terge, vasi in posamesne hiše so požigali brez prizanašanja in s plemenom vred se je dvigalo proti nebesom milo vpitje mučenih ljudi, moških, ženskih in otrok. Brez usmilenja in brez razločka so ljuti Hunci vse pomahali, kar so dosegli in kar je živih ostalo, gorje jim! bolje bi biló, da bi bili mrtvi. Hujši kakor levi, tigri ali ijéne so divjali ti nečlovečneži Hunci, ki družega niso imeli človeškega kakor podobo; zakaj divja zver večidel le zavolj lakote mori, ali tim s pametjo in umom obdarovanim stvarjem je bilo veselje, se tako rekoč kopati v kervi pomorjenih vragov. Pokončevaje, kakor huda ura se je valila Hunska vojska

semkaj pred sebo na tisuče ubozih pred orožje gnavši in za sabo smertno tihoto popuščavši.

V Meziboru je zapovedal hrabri in modri vojščak grof Vido. Ker so tedaj Hunci ob Zali zmiraj bliže pritisnili in brez števila ljudi prosilo jih v mesto sprejeti, jih grof Vido ni hotel več vzeti, ker je bilo že tako preveč pribežancev. Naj malo vsak pomisli, kako so bili reveži vsi v strahu in v obupu viditi pred sabo varno zidovje, za sabo pa gotovo smert! Serce stiskajoči jok in krik je napolnil krog in krog ozračje. Meziborčani v stolpih in po zidovju so jih slišali rjuti in tuliti; vidili so rojake in brate roké viti in prosé na kolenih klečati; čuli so žalostni stok in zdih, njih vroče prošnje in ponujanje vsih rešenih reči za majhen prostorček v mestu — ali mogli so oči in ušesa zatisniti. Ah, kar jih je bilo naj bolj revnih so še zmiraj upali terdo serce vojakov s prošnjami in solzami omečiti in so stali cele ure pred zasipi in ozidjem in so zamudili zadnji čas se v pobegu rešiti. Še le ko se je jela noč delati, in nebo se deleč okoli od zažganih vasi svetiti in se je divje tulenje se bližajočih Huncov začulo, so pobežali stran od mesta, ki jih je neusmiljeno od sebe pahnilo.

Ena sama mati s svojim detetom v naročju je še ostala, in mati, kaj mati vsega ne vaga in ne poskusi za svoje dete! Splazila se je doli v mestni prerov, da bi se nje proseči glas bolje slišal ali da bi bila varnih zidov bliže. Merzli kamni so slišali nje tožbe, nje mile prošnje,

ali se niso omečili, ravno tako ne ljudje nad njo revo, ljudje, nje kerščanski bratje. O vojska, ti strašni plod peklenski!

Čez dolgo časa vender zadoné na pol glasne besede doli z ozidja: „Uboga žena, glej in priveži dete na to prevózo, ki ti jo bom doli spustil.“

Na to je prec jenjala jokati žena in iskati prevoze. Ker so bili oči od solz in smertne bridkosti oslabele, je z rokami tapala, da je dobila prevózo in dete nanjo privezala.

„Ali si že privezala?“ je naglo rešitel zaprašal.

Oh, zdaj se je bilo pa še ločiti morebiti za vselej materi od deteta, naj večjega zaklada na zemlji! Brezštevilnokrat ga je poljubila na ustica, in ga pritisnila na svoje bolno serce.

„Hiti, žena, hiti“ — je spet zavpil uni na zidu.

Kar pride materi ena na misel hitro kakor blisk. Z obema rokama se je prijela prevoze, da bi tudi ona v mesto prišla.

„Sim že privezala,“ zakliče.

„Kaj pa misliš?“ — reče spet rešnik — „taka teža, te ne morem gori privleči; verv se terga; — žena; kaj si storila?“

Zdaj spusti mati in začne milo jokati.

„Tako, zdaj pa že gre“ — reče uni na zidu, in vleče počas in previdno otroka po vervi. Še enkrat ga mati doseže, še enkrat ga k sebi stisne, še enkrat obim-

čka. Zmiraj više in više je šel od tal, več ga ni mogla doseči. —

„Daj mi dete nazaj! začne zdaj žena obupno kričati in poskoči kviško, da bi z razpetima rokama otroka doseгла. — Dete hočem spet imeti! trinog! daj, da vkup umreva! dete, moje dete!

Kakor ta mati zdaj želé še marsiktera druga dete, ki ga hoče nebeški oče v svoje lepe nebesa vzeti, na zemlji žalostna in plakajoča prideržati. Blagor pa njim in njih otrokom, da se Bog od svojih modrih sklepov ne da premakniti ravno tako, kakor ta, ki je otroka k sebi vlekel in ki ni bil nobeden drug kakor — Anže. Izmed vsih možakov, kar jih je bilo na zidu matere vpitje slišalo, je bil on edini. ki je imel v persih serçe občutljivo tudi za drugih reve in zlasti, ker je sam sina zgubil in enake bridkosti skusil.

S sladkim občutkom, ki ga mu še celó matere jok doli v rovi ni mogel popolnoma odvezeti, dene Anže rešeno dete v naročje. Zdelo se mu je. kakor bi bil v novo dobil pomlajenega sinu Ožbeta, če ravno še ni dobro vedel, ali je dete fantič ali punca. Nobeden, kar jih je bilo blizu Anžeta mu ni rekel žale besede, da je eno dete v prenapolnjeno mesto vzél, zlasti ker je obljubil in djal dete ko lastno imeti in z njim zadnji kosec kruha deliti brez tuje pomoči ali nadlegovanja koga družega. Šel je domu z ozidja in dete nesel Meti v varstvo.

„To bo Rozvitka gledala!“ je djal sam sebi. „Molči,

molči, publič!“ je tažil zdaj dete, ki je vpiti jelo. „Bog se usmili tvoje matere, za te je že druga dobljena, ki ti ne bo nič manjkalo pri njej.“

Tako je tešil dete. Ali kadar domu pride, mu pride Meta naprot' vsa z zmeršenimi lasmi, z objokanimi očmi, z bledimi lici in žalostnim kričanjem.

„Dete — naša Rozvita — se je zgubila!“ je tulila nedopovedljivo žalostna, in naslonila je glavo na steno in omolčala.

Anže je kar odrevenel.

Tiho je gledal otroka v naročju, ki je jokal. Tujega je najdel — svojega pa in poslednjega — zgubil! Pač bridka zmena.

S e d m o p o g l a v j e .

Zgubljeno dete.

Bilo je brezna 933. leta, ko so se Hunci Meziboru bližali. Voda Zala je že svojo ledeno obleko solkla, ali od pomladanskega deževja je še zmiraj velika derla. Ker je bilo nekaj časa sem viditi, da bi se bil jirhar spravil z Anžetovimi, se je Rozvita večkrat zmuzila skozi njegovo hišo in vert po vode materi za pranje, ker je bilo blizo. Tisti večer, ki smo ga ravno v poprejšnjem poglavju omenili, je spet šla po tej poti skoz jirharjevo vežo, in sicer bolj brez skerbi, na vodo, ker je bila nanj versta na ozidju stražiti. Nikogar ni srečala med potjo, vse je bilo tiho. Meta sama ni vedila, da je šla hčerka po vode. V skerbéh ji je bil samó mož, ki ga ni bilo domá.

Rozvita je šla skozi vežo in po vertu, kjer ni bilo žive duše. Za njo pa je šel skrivej jirhar, ki ga je lakota domu prignala. V človeškem sercu je časi hudobija tako zlo vkoreninjena, da je celó lastna potreba vkrotiti ne

maga. Še celo, kadar potres zemljó maje in so vse znamenja sodnega dné, so nekteri hudobneži, ki se ne boje po hišah, ki se že posipajo, hoditi in ropati. Žalostno ali resnično!

Pri kraju vode je bil lesén stopáj, na katerem so jirhar in njegovi pomagači kože spirali in splákvali. Ker je bila voda velika, je bil bolj k hiši potegnjen in z vervjó privézan. Na tim stopaju je stala Rozvitka in se ravno pripognila vodo zajeti. Kar prešine hudoba kakor blisk jirharjevo serce, ki ga je tudi kakor strela naglo vnéla. O koliko več časa je treba, da kaj dobrega dozori. Pogleda okoli sebe, če ga kdo razun Vsegavedočega ne vidi in odreže gerdoba verv in se hitro splazi v hišo. Že na poti je zaslišal vpitje otroka in šterbonk v vodo, in ta hip tudi on buti ob steno, kamor ga je pes treščil, ko je začul glas Rozvite. Malo po tem pa je že poslušal pri oknu, kako se mu je kej steklo. Zaslišal je psa tuliti in časi se mu je tudi zdelo, ko bi slišal otročje vpitje. Ali kmalo je potihnilo se vedno oddaljevaje.

Ene trenutke je bil jirhar vesel doveršene osvete, ali kmalo ga jela vest gristi in ščipati. Stala mu je pred očmí deklica na stopaju, ki je vodo zajemala z lepo belim škaфом, bučalo mu je po ušesih milo vpitje Rozvite, ko se je stopaj pod njo premikati jel, in šterbónk, ki se je slišal od njenega poskoka v vodo.

Ni bilo dolgo, in Meta je pogrešila svoje hčerke. Ker škafa doma ni bilo, je kmalo vganila, kam je šla.

In ker človeku vselej naj grozovitniše naj pred na misel pride, je hitro šla skoz vežo na jirharjev vert v nemar pustivši, da bi jo vtegnil jirhar srečati in jo spodrepiti. Težava ji serce skerči, ko zagleda verv odrezano in ne več stopaja na kraju. Dvorezeč meč je prebodil njeno serce, ko je zagledala škaf po valovih se verteti. Kakor mrtvaška tica ponoči je zaplakala Meta po zgubljeni hčerki in jo poklicala, ali ah, ni jej odgovorila mila hčerka. Euoglasno je šumela voda Zala mem njenih nog, ki so se kakor trepetličje tresle. Oh ti merzli valovi so njeno ognjeno hčerko v svoje mokro krilo potegnili in potopili! Kakor vodno lilijo je vidila v duhu svojo hčerko mrtvo na dnu morja in polno ropoželjnih rib in druge ostudne zverjadi okoli nje. Gotovo so bile Rozvitne zadnje besede, ko je že voda gerlo zalivala, m a t i, l j u b a m a t i! preden je popolnoma vtonila. Večkrat je Meta roke in noge nastavila, ko da bi hotla v vodo za hčerjo planiti, in se spet z njo združiti, ali v tistih časih še ni bil samomor tako v navadi, kakor dan današnji. Kar merzlo jo je spreletelo, lepo dušo kristjansko, ko je zmislila na tako velik greh. Res, da jej s poginom ljube Rozvite skor nič ni ostalo, kar bi jo bilo še živeti veselilo, ali še eno je ostalo, nák dvoje: nje mož in pa vera!

Jirhar pa je stal nad obupajočo materjo pri oknu in besede so mu silile iz ust: „To imaš za toliko kóp grošev, ki sim jih mogel zavolj vas pritepuhov plačati“ — ali ne le strah, da bi se sosed ne maščeval, mu je

usta zatisnil, temuč tudi vest, ki se je čedalje bolj oglašala in zbujala.

Meta je hitela domú in težko pričakovala moža. Samo to jej je še iskričico upa dajalo, da psa ni bilo domá, ali ta up je precej zginil. In zdaj pride Anže z otrokom, ki mu je slišati tako nesrečo skorej z rok padel. Dal ga je njej in šla sta oba še enkrat na jirharjev vert tje k vodi. Viditi nalašč odrezano verv je zaškripal z zobmi in djal, O ti pošast jirharska ti! ti, ki si ne davno mene in brata hotel končati, si mi edino dete potopil. Zdaj pa si dovolj dozoril za kazen, o gerda pošast ti jirharska, gorje tebi!

Tako je zažugal sosedu, ki se pa ni upal prikazati, ker ni bilo pomagačev doma. K sreči se je namerilo, da sta domu pridši brata Bonifacia v hiši našla, ki, če ravno sam ves omamljem, je skušal žalostne starše potolažiti. Djal je: „Če bi vtegnilo res biti, da je deklica ali sama v vodo padla, ali da jo je kdo drug potopil, se morata božji volji vdati. On dá otroke in jih spet vzame po svojej modrej previdnosti. Z Jobom morata reči: „Bog je dal, Bog je vzel, češčeno bodi Gospodovo ime. Še veči bridkosti je imel očak Abraham, ki je mogel z lastnimi rokami sina Gospodu darovati.“

„Od matere bi naš Gospod Bog gotovo ne bil tacega daru terjal;“ mu odgovori Meta.

„Kako moreš kej tacega reči?“ pravi Bonifaci. Morebiti je Rozvito naj manj grozovitna smert zadela med

vsimi otroci, kar jih je v Meziboru. Ali veš, mati, kaj se bo zgodilo, naj Hunci privihrajo in mesto v pest dobé? Nečlovečneži bodo otroke nameč nabadali, derli, nad ognjem počas pekli, z béliim železom mučili, na duri pribijali, jih s pšicami streljali, slepili in Bog ve vse kaj z njimi počenjali.“

„Ali nisi bil še unidan rekel, da je moja sreča, ker je mene zadelo v mesto iti?“ mu zdaj Anže reče.

„Sim rekel in pa še pravim“ — reče monih. „Ali nisi vidil trume nesrečnih, ki so pred sovražnikom pred mesto pribežali? Si jih slišal, kako so prosili, da bi jih v mesto sprejeli, ali pa da bi nagle smerti umerli? Ali ti to ni sreča, da se zamoreš v družbi toliko pogumnih mož sovražniku braniti, ki hrepení vse pokončati, zmagovaje ali pa boreč se umreti? Žena se bo s tabo pri tebi vojskovala in s tabo poginila. Smerti ti ne bo misel na otroka grenila, timveč misel, da boš kmalo spet z njim združen, jo še le sladila.“ Poglej, Anže! Bonifaci je odperl kuto in Anže ga je vidil vsega v orožju — „čas je prišel, da je treba škapulir z mečem svetega Petra zameniti. Če bo Bog dal, bom marsikterega Hunca na uni svet poslal, preden bom sam za njim šel. Tvoje dete je že v nebesih — kdo vé, kako blizo smo že tudi mi. Ali ne pozabimo malega červiča, ki je žejen viditi. Njegova mati je še precej bolj nesrečna kakor ti Meta. Tudi se mi ta otrok zagotavljenje zdi, da Hunci ne bodo mesta

zmagali. Ali bi ga bil Bog, prašam, materi z rok vzal in vama izročil, da bi le ene dva dni dalje živel?"

Ali Mete to še le ni potolažilo. Priganjala je moža, da bi z njo šel doli za vodo gledat, če je ni na breg zagnala mertve hčere. Bonifaci se ni vstavljal temu početju in se je ponudil tačas, da nazaj prideta, otroka varvati.

Ali nista dolgo za vodo šla. Kmalo sta dosegla zid ki jima je branil dalje iti. In spet se je vtrinjalo tarnanje očeta in matere s šumenjem dereče reke. Kakor se lahko misli, nista ne Anže ne Meta to noč oči zatisnila, in če so jima le posili vkup zlezle, so jima ji berž spet odperlê strašne sanje. Kdo more popisati bolečine matere, ki na ênkrat zgubi, kar je komaj s toliko trdom in prizadetjem pridobila? Naj je čula ali spala, vedno ji je bila Rozvitna podoba pred očmi, kako je z nježnimi rokami vila in jih prosé iz valov molela, kakó je z milobridkim glasom na pomoč klicala, in kako so jo na zadnje neusmiljeni vertinci med se potegnili in jo potopili.

Mati je jokala za svoje zgubljeno dete in v ravno tisti hiši je jokalo dete po zgubljeni materi, pač da zgubljeni, ker zgubljen je bil vsak, kdor je kervolokim Huncom v roke prišel.

Ko je drugi dan prišel, je mogla žalost po Rozviti v sercu staršev malo odjenjati, ker je bilo treba sovražnike od zidov zganjati.

O s m o p o g l a v j e.

R o z v i t a.

Ko je ravno Rozvita škaf iz vode potegovala, je na enkrat zapazila, da se stopáj pod njo prēmika. Ozre se, in vidi, da je že daleč od kraja. Skoči, ali predaleč je bilo in v vodo pade. Spet se malo iz vode pomolí, odpre usta, da bi na pomoč zaupila, pa voda jo zalije in gotovo bi bila poginila, če bi jo ne bilo nekaj to pričo zagrabilo in nad vodo potegnilo. Bil je pes, ki jo je spet na stopáj položil, sam nanj zlezil, ki so oba valovi dalje gnali. Strah, mraz in voda, ki jo je popila, jo je tako prevzela, da se dolgo ni mogla zavediti. Zavedši se pa je jela upiti na pomoč in pes je z njo tulil. Ali ni je bilo pomoči od nikogar. Voda pa jo je zmiraj dalje gnala in vanjo pluskala. Ona je po koncu sedela in se psa oklenila, čigar garjeva koža je ji bila dokaj ljubši kakor merzlo valovje. Noč je bila vedno tamnejši in zmiraj tamnejši.

Kmaló pa se je jela Zala odsvitati od ognja okoli

zažganih vasi. Pri tem svitu je v gledala od deleč černekast most, ki se ji je vidil, kakor bi se bil premikal. In zmiraj se je bližala temu mostu, kar spozná, da ni most, da neizmerna truma konjikov čez vodo brede. Bili so Hunci in kmalo bi se bilo zgodilo, da bi bil slab otrok rajdo Huncov prederl. Saj zmedla jih je nekoliko deklica, kar je divjake tako razkačilo, da so strašno vpitje zagnali. Tudi Rozvita je upila, pes je lajal in tulil, ker je vidil svojo gospodinjjo v nevarnosti se potopiti; stopaj je jel omahovati, kmalo bi se bil prekucnil in Hunci so jezni sulice dvignili in proti detetu, psu in brodu nastavili; kar je Bog hotel, da je mlad Hunec dekleta k sebi na konja potegnil, in z njo na unkraj brédel. To jo je tako prevzelo, da se več ni zavedla. In kadar se je čez dolgo časa predramila, je vidla, da je blizo ognja, ki jej je oči bleščil, pa je vender dobro djal njenemu mokremu telesu. Še je bila živa, divji Hunci je niso umorili in snedli, kakor je mislila. Tudi pes je zraven nje ležal in kožih je bil cez njo potegnjen. Ko se je pa nekoliko bolj okoli ozerla, je zagledala same ostudne Hunske obraze, ki so se pri plamenu še gerši vidili, kakor so bili zarés. Scer je še živela ali up jej je kmalo pošel, ko je ne deleč zagledala trop ljudi moških, ženskih, sivcov in otrok, ki so jih kakor vole v mesnico gnali, in kterih so že na poti nekaj pomorili in pobili. Le sreča zanjo, da je bilo toliko Huncov okoli jetnikov, da ni vidila neizrečene morije.

Ker so kervoloki skoro vsi tjekaj derli, je Rozvita sama ostala. Blizo od nje pri drugem ognju sta bila dva možka, eden še čisto mlad in eden zlo star, ki oba nista bila hunskega naroda. Tiho in zamišljeno sta sedela, stran obernjena od rjoveče druhali, ki je zdaj veliko vpitlje zagnala, med katerim se je pa milo jokanje čulo. Mladi je prijel starega za roko rekoč: „Zdaj le, oče, o moj Bog, da bi pač mogel ušesa zatisniti!“ In djal je obé roke na ušesa, da bi ne slišal, in kadar je spet odmašil sluh, je zdihnil: Gorjé, oče! še zdaj ni konec morije! Kaj odlaša Gospod, s strelo pokončati te divje, kervi žejne nevernike? Oče, čujte, naši bratje, naše sestre so, katerih žalostno vpitje podnebje napolnuje!“

Sivček ni nič odgovoril, imel je roke sklenjene na persih deržeč. Po licih so mu tekle debele solze, ki so se kakor razbeljene svinčene kaplje svetile. Molil je na tihem in čez dolgo reče: „Sin, mučeniki so, nebeška krona jih čaka, ali kadar pravi čas pride, se bodo ti neverniki kakór pleve po vetru raznesli. Tudi njih kraljestvu je Bog mejo postavil“ — Starček je na enkrat obmolčal, ker se je tako grozoviten krik zaslišal, da še ne tak. Skril je obraz in tiho šeptal besede: „Mir in pokoj vašim dušam! kirie eleison!“ In ker le ni hotlo žalostno vpitje nehati, povzame in zdihne mladeneč: „O Gospod, stori že konec moj Bog!“ Skusil je kviško poskočiti ali železje na nogah ga je nazaj potegnilo.

Mlad Hunec, še skor fant, se je zdaj bližal, k njima prišel in se zraven nju vsedel.

„Nu Tirček! — začne mladeneč govoriti — zdaj si se nasitil kervi slabih žen in otrok! O to je pač prava junakost! Ali se je tvoja roka že naveličala morie, kaj poba?!“

„Moje ljudstvo se maščuje nad sramoto, — mu Tirček reče — ki mu jo je kralj Enrik tam v mestu storil. Takrat so jo mogli moj oče in brata terpeti in tudi niso drugzega smeli početi, kakor s pestmi v žepih namerjati. Zdaj pa je prišel čas povračila, in nič ne bo zaderžvalo naših rok. Samó poglej me, ali vidiš na mojih rokah kapljico kervi? Ti si me učil in djal, da se le tisti more hraber imenovati, ki se z močnejimi bije.“

„In da je sramota, take, ki se braniti ne morejo, z mečem končavati“ — mu odgovori mladeneč.

„Zato sim zdaj sem prišel, in nisim pri osvetoželjnih bratih,“ mu spet Tirček reče.

„Jaz pa še nekaj boljšega vém, kar bi zdaj lahko storil“ — odgovori mladeneč.

„Ti, Saksonec — vesel mladenču Tirček reče — ali že veš, da sim danes žensko vjel? Tam le pri ognju leži, da se pogreje in posuši. Po vodi je priplavala in pa velik pes z njo, ko smo ravno čez bredli. Perčin jo je že hotel prebosti, pa sim mu jo otel in k sebi na konja vzel. Pes je pa za nami plaval. Oče nji je dal na moje prošnje življenje in jo meni v varstvo zročil.“

„Hvala ti, o Gospod! za eno edino dobro zernice med toliko plevelom, ki mu daš rasti in sad roditi“ — je pomermral na tihoma starec.

„Če te to tvoje delo veseli — ga popraša Saksonec — zakaj svojega veselja ne povikšaš in več jetnikov ne rešiš? Poglej tam jih je še mnogo rešiti.“

„To se pa ne dá“ — zmaje Tirček z glavó — sramota je bila prevelika.

„Poskusi, Tirček!“ zaprosi starec. Morebiti, da saj eno življenje rešiš.“

Na to je fant skočil in šel in kmalo spet nazaj prišel. Privlekel je sebo mlado ženó, ki, se le na pol zavedla, je komaj šla. V obraz je bila bleda kot merlič, oči so bile debele, lasjé razmeršeni in obleka z kervjó oškropljena. Kakor bi se jej v možganih mešalo, je gledala v plamen ognja, in časih se je polna strahu zganila in oči po strani zavila.

„Več ni bilo mogoče storiti“ — reče Tirček, in si obriše kri, ki mu je iz rané na desni roci tekla.

„Kri ti teče, ali si ranjen?“ ga popraša Saksonec.

„Ta vbod je bil tej ženski namenjen“ — pravi Tirček — pa sim ga z roko odbil; in to je bilo dobro, če ne bi mi brata ne bila ženske pustila. Tako sim novo jetnico s svojo kervjo odkupil.“

„Bog ti za to blagoslovi in ti poverni, kar si storil!“ reče ginjeno starček. Potem pa je ogovoril žensko in

djal: „Uboga sestra! predrami se iz strahu. Rešena si in med rojaki, kje si domá? kje so tvoji ostali?“

Žena gleda en čas moža, potlej se pa ozre proti nebu in zatim na kervavo obleko. Še bolj jo strese, ko pred, in sama zase mermrá: „Povsot kri! kri na nebu, kri okoli mene, kri na meni! Vidila sim jo liti, kaditi se rudečo, vročo kri — s curki, v potócih! Moje noge so po njej hodile. Ali ta kri po meni — s strahom se je je dotikala — ta kri je nedolžnega deteta — mojega deteta! Ali me ni mater klicalo, ko je od divjakov meni v naročje pribežalo? Ali me ni objemalo in prosilo, ga varovati in braniti? Da, in ko sim ga objela in k sercu stisnila, ga je ostro merzlo želèzo skozi persi prebodlo, da je rudeča kri po meni lila. Čutila sim fanta tresti se, ko je umiral, ko so mu udje umerzevali, in ko ga je Hunec kričeč na meču kviško vzdignil, je še zmiraj ročice po meni stegoval in me klical. Joj me, moje dete, kje si, kam si šlo?“

Zgrudila se je ženska brez moči na tla. Molčé so vsi trije bili. Kar čez nekoliko Tirček pravi: „Pojdi Saksonec, greva moje jetnice gledat, ki sim jo iz vode potegnil.“

Molčé je Ožbe pokazal na oklenjene noge.

„Kaj? zavpije Tirček jezno — kdo te je zvezal, Saksonec?“

Tvoj brat Perčin — mu odgovori Ožbe — Bal se je, da bi ne ušel in zmage ne dočakal, ki jo meni doseči pokončavši moje brate.“

„Da — reče Tirček“ — „jutri bo moje ljudstvo tisto mesto s tlami zravvalo, ki so bili poslanci v njej tako osramoteni. Tako je sklenjeno in tako se bo tudi zgodilo.“

Sklenite sklep — pošeptá duhoven — ali glej, ne bo se dopolnil. Holofernes je zaničeval mestice Betulio in slaba ženska je pogubila močnega korenjaka.“

„Pusti, pusti, Tirček! je branil Saksonec Hunčiku, ki je hotel s sablo jermen prerezati, s katerim mu je Perčin noge zvezal. Perčin bi se vtegnil zjeziti in gorje ti potem.“

„Ali me ni oče za moža postavil, ker sim se kakor mož vojskoval?“ Jezno Tirček reče. „Ali nisim dva vjel, da bi za to tebe ne smel oprostiti.“ Rekel je in prerezal jermen.

„Duhoven je pa tačas spet žensko predramil in jo k Rozviti pripeljal rekoč: „Tukaj, uboga mati, nate drugo dete za zgubljeno. Usmilite se njega in vaša bridkost se bo pomanjšala. Ali nismo štirje reveži vkup? Torej vsi vkup nosimo breme.“

Žena je molčala in Rozvita tudi ni nič rekla. Ali obe ste se gledale, se bližale in — zajokale. Rozvita se je spomnila matere, in žena deteta, ki ga je zgubila.

Med neizmernim številom samo veselih in na glas kričečih barbarov so bili ti sami, ki so jokali in žalovali, ker druge jetnike so bili že pomorili. Tudi duhoven in Saksonec sta bila žalostna, ker sta se bala za

svojo domovino. Ostala sta pri ognju, ki se je kmalo polno Huncov okoli njega vsuli in ki so se bahali končane morie. Divje razgrajanje je bilo z nočjo čedalje hujše, kakor manjše.

Mezibor, ubogo mesto! ali se ne treseš pred bližnjo bodočnostjo?

Deveto poglavje.

N a s k ó k.

Ni se treslo mesto Mezibor. Čulo je in bilo je pripravljeno. Stali so možje pogumnega serca po ozidju dom, žene in otroke braniti in se celó močnejšemu in neusmiljenemu sovražniku vstaviti. Visoke groblje kamnja so bile po zidih in rovih nakopičene jih na naskakovavce suti kakor točo na polje. Fračarji in pšičarji so prežali po Huncih izza obrambja. Velike metače so bile na naj nevarniših krajih nastavljene in s potrebnimi rečmi previdene. Ženske so bile pripravljene, vodo zavrétati in smolo topiti, s čimur bi se, kakor se spodobi, Huncom glave vmivale. Drugi so pa tačas počivali za nove moči in če bo sila priskočiti.

Vidili so Hunce že blizo jezdit. Bilo je viditi, kakor bi mislili Meziborčane že s samim pogledom vstrašiti. Celi dan skorej so se neprenehoma gibale trume, kakor voda, ki je čez bregove stopila, kakor jezero narasla in se ne more prec vmiriti. Prihodnjo noč je bilo polno ognjev

okoli in okoli mesta, in zraven njih so se razločno strašni Hunci spoznali. Kakor bi divja zver tulila, je vriščalo neprijetno petje tujcov, ki niso poznali ne mira ne počitka.

Pač je vse te reči viditi marsiktero serce v Meziboru strahu tolklo, ali te maloserčnosti se ni nihče upal razodeti nevkrotljivim možem in junakom.

Po brez spanja pretekli noči sta šla Anže in Bonifaci tudi na ozidje, če bi bila sila pomagati. Razun jirharja in njegovih pomagačev in še nekaj družih so bile tudi ženske med moškimi. Meta je dete stari sosedu izročila in je terdno sklenila z možem osodo deliti.

Ni ga hujšega hudega, kadar nevarnost proti, kakor strah in bojazen. Zató je tudi Meziborčanom serce tako dolgo nepokojno tolklo, dokler je bil sovražnik le od déleč viditi.

Bilo je v postu 933. leta, ko so Hunci priderli. Enega dne proti poldnevu se odterga od njih armade truma, in se je jela Meziboru bližati. Kmalo se je spoznalo, kdo so bili ti s težkimi bremenami obloženi možje. Ne Hunci, ampak rojaki, Saksonci, ki so nesli težke smrekove veje, da bi se z njimi zadela zakop blizu mestnih vrat. Ne samo od teže, tudi in še bolj od misli gotove smerti, so se tresli in omahovali. Ali ni jim bilo mogoče kaj družega zvoliti, zakaj za njimi so žugale hunske bodala vsacega, ki bi se vernil, prebosti. Ne daleč za temi, ki so veje nosili, so šli spet drugi rojaki z dolgimi lestvami na ramah, po katerih so mislili Hunci na ozidje zlesti.

Koj za njimi je šel oddélek sovragov, ki so bili popolnoma za dolzimi in širocimi štíti skriti. V sredi med njimi so drugi vlekli močne debela z želéznimi štronci in dobro okovane, da bi ž njimi vrata zbili. Dalje so se primikali k mestu visoki odri, same neizmerne metáče za poléna, kamnja in sodove z zažigavnimi in ostudnimi rečmi napólnjene.

Vojska je pač najdba peklenške hudobe, ki je bila že od nekdaj morivka. Zato se pa tudi v boju tako rade in tako lahko božje zapovedi zanemarjajo, da morí celó sosed sosedá, brat brata, sin očeta!

Ko so tedaj Saksonci z vejami blizo prišli, so se pripravili Meziborčani za bran, svoje ljube rojake ravno tako sprejeti, kakor bi bili Hunci. Roka je segla po težkim kamnu, frače so se sukale, in ostre sulice so se nastavile. Zdaj, ko bi se bil imel ravno boj začeti z neoboroženimi brati, so ti svoje zelene bremena treščili od sebe, se podeni od Huncov v mestni zakop zagnali, kjer so se razkropili na manj nevarniše kraje. Kakor ti so tudi storili vsi, ki so lestve nosili, in kar jih niso Hunci za petami pobili.

Zdaj pa so sé Hunci zagnali z divjim krikom.

Zakaj li koli borivci, kadar napadejo ali se sprimejo večidel vpijejo? Ali mislijo s krikom strah pregnati? ali vest prevpiti? ali rane, ki jih bodo dobili, že vnaprej manj čutljive storiti? Kolikor bolj pa je ljudstvo neomikano, toliko bolj in grozovitniše vpije in divjá v boju.

Zato so Hunci tudi tako vpitje gnali, da so se celó Meziborčani med sabo komaj razumeli.

Da bi naskakajoče Hunce varovali, so njih tovarši za njimi toliko pšic na mesto metali, kakor bi dež šel, kar so pa branivci mesta ravno tako storili, in pri obeh vojskah so imele metače neprenéhoma opraviti.

Anže in Bonifaci tudi nista križem rok deržala. Bila sta blizo med prvimi. Anže je lučal s fračo in dobro zadéval.

„Plosk!“ je djal vesel, ko se je prvi Hunec unstran navala zvalil. „Pa je telebil kričún! Si vidil, Bonifaci, kako je neverniku moj okrogli kamen ravno v odperti gobec priletel? Aj, poglej! vs-š! plesk! spet jeden!“

Zdaj so priderli do mestnega zakopa, kjer so pod varnim škitom kernirje od sebe djali, lestve privlekli in na zid naslanjali, da bi nanj prišli. Divji boj se je pričél na tim kraju. Z vollogromečim ropotom je treskalo kamnje na velike lesene škite Huncov od spodej, katerih je vsak pred po lestvi doli prišel, kakor gori. Doli pa so bili na škitih ležé prav taki, kakor tisti keбри, ki jih znak položi. pa kakorkoli z nogami migajo, vstati ne morejo. Ali zmirej so namestovale nove trume pobite in ranjene. Skonča so pobirali stresené škite sprednikov, ali to so preveč na boj misleči kmalo opustili. Tim bolj previdno pa so delali Meziborčani na zidovju, ki se niso bali pšic, nanje še zmiraj kakor dež letečih.

Bonifaci neoskrnivši duhovnost je polijal in paril

glave Huncov, ki se po lestvi na zid rili, da so zlobno kričé na njé, ki so pod njimi kviško lezli, cepali. Ker so pa zmiraj drugi prihajali, je Anže, to viditi, glasno zaupil: „Meta, berž zbeljene smole, da tim kričunom gobce zakápm, berž, Meta berž!“

In obernivši se je zagledal soseda jirharja vsega bledega od strahu in boječnosti na tleh čepéti in za pšicami ki so doli padale, z nemirnimi očmi gledati. Še je vidil, kako se je plašunski babež pšici vmaknil in z zida zgini. Ali zdaj ni bilo časa, se za tacega ničúna meniti, je bilo drugega dosti opraviti. Huncu, ki je že celó do verha prišel in toliko da ne na zidu bil, je Bonifaci z enim mahom glavo preklal, in uněmu, ki je bil koj za tem, je Anže vrat prebodil, da se je koj zvalil.

Med tim bojevanjem pa je po celem mestu z vsimi zvonilo, otroci so v trumah hodili po mestu, nje so vodili pobožni duhovni, pesmi peli in Bogá za zmago in pomoč prosili. Letele so pa tudi goreče pšice na strehe, ki so bile z gorljivimi rečmi ovite in namenjene na verh še mesto zažgati. Vrata pa so gromele od vdarkov naskočnih hlodov, da se je vse razlegalo.

Kakor so bili Hunci razkačeni, bi bili Meziborčane že davno premagali, če bi bili bolje priprave imeli in jih bolje rabiti znali. Ker pa to ni bilo tako, je bil boj skor na oběh stranéh enák. Naskok pa je nekaj končalo, na kar niso ne Meziborčani ne Hunci mislili.

Obup časi naj večega plašuna spreoberne v junaka.

Brezoroženi jetniki, ki so jih bili Hunci pred sabo prignali, niso v rov pridši nikjer dobili varnega kraja. Zbrali so se in berš nekaj posovetovali, potem se na dva kampa razdelili in šli nazaj, kjer so Hunci naskakovali. Bil je sklep obupnosti. Napadli so sovražnike z neznanim krikom in z orožjem, ki so ga na tleh okoli od pobitih dobili, od zad in od strani. Vsak, naj je bil še tako slab, se je močnega čutil in pobil nasprotnika. Hunci prestrašeni niso vedli od kod ta napad tako ponevédoma. Mislili so, da je druga armada mestu na pomoč prišla, in so prestrašeni zbežali. Med tim prestankom pa so se možje pod zidom z možmi na zidu pogovarjali in pogojali.

„Vzemite nas v mesto!“ je djal edin spodnjih — mi smo vam pomagali in vam je pomagavcov treba.“

To je bilo jasno, ko beli dan, na verh je pa še dolžnost zahvale za nje govorila. Vedili so pa tudi Meziborčani, da se druge armade tudi hitro k mestu primikajo, in da se bo kmalo bitva bila, ki bo reč določila. Marsikteri branitelj pa je tudi padel in treba ga je bilo nadomestiti. Torej je mestni zapovednik jim dovolil. čez zidovje zlesti in v mesto iti. Lezli so pa po lestvah, ki so jih Hunci popustili, in katerih so nekaj v mesto potegnili, nekaj pa prekucnili in zažgali s kernirji vred, ki so spodej bili. Obleženci so se naj pred pozdravljali in veselili serčne branitve. Potlej so šteli mertve in hudo ranjene. Anže in Bonifaci sta še oba živela in zdrava sta tudi bila,

samo Anže je imel prasko na levem licu, ki mu jo je mem leteča pšica naredila.

Ali kdo neki tam doli tako milo kriči in ki ga na rokah stran nesó? Dvakrat nesrečnik je, ki je dušo pred truplom zgubil. Ni ga pogubila sovražnikova roka, pogubila ga je lastna boječnost. Skoro ravno tistam, kjer je jirhar kamnato ploščo na una dva brata spustil, je bil sam padel doli raz zid in si dve rebra zlomil. Ali to še ni bilo naj hujše. Roka božje pravice ga je prijela in vergla na ravnost v kotel razbeljene smole, ki se je terdo pod zidom za Hunce kuhala. Meta in druge žene so kurile in stopljeno smolo braniteljem nosile. Ravno tačas, ko jej je mož rekel smole prinesiti in ona ravno s ponevo je zajemat šla, je priletel in počil kakor debela skala v kotel. Le sreča za Meto, da je imel jirhar tako široke pleča, da ni mogla smola iz kotla skočiti, če ne bi se bila hudo opekla.

Bonifaci, to zvediti, je djal: „Ali nisim resnice pravil. Še preden sim mislil, so se moje besede spolnile, ki sim jih grešniku govoril, ko naju je hotel s kamnato ploščo pogubiti. In ravno taka se bo tudi poganskim Huncom godila, ki jih je že zdaj mali tropič v beg zapodil.“

Stražniki in čuvaji so po noči pozvedili, da so se poganci od mesta vmaknili. Le enega ognja ni bilo viditi blizu mesta. Mestnemu poveljniku pa se je vse to zvijača zdela, in je še bolj čuti vkazal. Ali ni ga bilo ne po

noči, ne drug dan viditi Hunca. Drugi pa, ki so se iz okolice rešili, so pravili, da so druge armade že celó do Kejševega prišle in se tamkej vtaborile in Hunci njim nasprot ravno takó. Meziborčani in celo kraljestvo se je oziralo in čakalo bitve, ki ima razločiti čez toliko in toliko ljudi blagor ali gorjé. Če bi moč oboje vojske primerjal, bi se bilo bati naj hujšega za celo deželo; ker Henrik je imel le 7000 borivcov, naj manj štirkrat manj kakor je bilo Huncov.

Deseto poglavje.

Z v i d e n j e.

Henrik, nemški kralj, junak, na katerega se je cela dežela ozirala — Henrik, ki se je celih devet let pripravljaj za brambo, in vadil v vojski svoje vojake — Henrik, duša cele vojne in naj umniši vodja — Henrik je boln ležal v Meziboru, ko so Hunci ob Zali derli. Celó do njegove postlje se je razlegalo žalostno ypitje njegovih podložnih; pred njegovimi očmi so gorele mesta in vasi, vidil je v dubu brezštevilo begajočih ljudi, moških in ženskih, mladih in starih; — slišal je, kako so ga na pomoč klicali, da bi jih rešil rév, v ktere jih je s tako sramotivnim odgovorom pripravil. On ni le poguma imel, temuč tudi dosti močnega se je menil se poskusiti s Hunci. Ali kako slab je človek! Kako lahko in naglo se mu terdni sklep in volja vstavi! Vse priprave devetih let, vse sklepe in namene je skazilo Henriku samo majhino prehlajenje, ki ga je v postlji biti primoralo. Tako so človeški upi večkrat na pések zidani, in le kar

Gospod sklene, se ne dá podreti. Bolezen, bolj pa grenka misel, da ne more pomagati revnim podložnim v nečloveških rokah divjih Huncov, Henriku ni dala spati in če so se mu oči posili zatisnile, se mu je še vse hujše v sanjah prikazalo, kakor je pa res bilo. Vidil je, da v taih okoliščinah mu ni moč ozdraviti se, torej je storil sklep, vstal je, se po vojaško opravil in rekel konja pripeljati. Zdravniki so mu svetovali, ne hoditi iz postelje, ker še merzlica ni minula, ali on jim odgovori: „Zdaj ni dobro bolnemu biti. Bog mi bo ta čas, ki ima vse razsoditi, dal moč, in če mi potlej spet moč vzame, ko bo svoboda dobljena, je vender dobiček toliko vreden, da se smé nekaj let svojega življenja zanj dati.“

Na to si ni upal nihče odgovoriti, še celó kraljica ne. In Bog je bil s Henrikom, in Bog mu je dal moč, in šel je k svojim vojakom, k svojej vojski. In vsi ga v gledati so veselo zakričali in vpitja ni bilo konca ne kraja, in strah in bojazen, ki sta se že vgnjezdila bila, sta zbežala, in stari pogum, stara serčnost se je slednjemu spet vernila, in up se je vernil, da bodo sovražnika premagali, ker vé se iz stare in nove zgodovine, da umen in zveden in ljubljen vojskovodja je duša cele vojne in včasi več vreden ko sto družih. V tabor pridši je vidil svojo vojsko v revnim stanu. Okoli in okoli so Hunci deželo opustotili in ves živež je bil v njih taborišči nako-pičen. Le po malem in po nevarnih potih se je mogla hrana dovážati iz krajev, ki jih še ni sovražnik pokončal.

Bilo je pomanjkanje skoro vséga, zato je bilo določivne bitve želeti. Ali Hunci niso bili nič kej volje napasti, kar ni bila sicer njih navada, in ni jih bilo iz ograde spraviti po nikakem.

Zvečer dné 22. Brezna 933. leta se je Henrik posovetoval z družimi vodji armade, in kakor sitno in težavno je bilo sovražnika v oterjenem ležišču napasti, vender, kakor je vsakdo previdil, ni drugač kazalo si pomagati iz taci h zadrég. Henrik je storil načert, kako se ima jutrišnji dan bitva voditi, ki bo čez celo Nemško razsodila. Sinu Otónu je dál nekaj tisuč naj hrabrejših konjиков, da bode z njimi v níži za Hunskim taborjem čakal in kadar bo treba od ondot sovražnike od zad napasti.

Gotovo je bil, ker so reči tako revne bilé, izid vojske negotov in berž ko ne bi se bilo vse drugač obrnilo, če bi Bog ne bil čul in z na videz majhino rečjo vse določil.

Hunci so se kakor roj kobilic razlegli okoli Kejševa. Oko ni seglo do konca brezštevilnih poganov, ki so celo dolgo polje s konji zakrili. V sredi tega neizmerne ga mergolenja je stal šotor Hunskega kralja Loska, ki je bil iz med drugih samo na tim spoznati, da je bil viši. Slišali so Hunci, da je Henrik prišel v kerščansko ležišče in skor ob enim s posvetom pred ta večer je Loska pregledoval Kristjanov ležišče in moč. Spremljali so ga tisti trije, ki so bili pred poslanci, tedaj Perčín in njegov oče, in pa Saksonec, ki je Perčín vedno nanj pazil. Nazaj gredoč je prišel Loska tje, kjer so imeli Kristjanske

jetnike, skor same žene in otroke, kar jih niso pomorili. Bilo je tih revnih jetnikov nekaj tisuč. Ni gledal ali je dirjal po glavah ali po drugem životu čez nje, kar so ti divjaki že od nekdaj tako delati navajeni bili. Kar z viškega plane velik skor ves garjev pes nād Perčinovega konja, ki bi bil s kopitom kmalo majhnega deklīča zadél. Perčīn nastavi sulico, da bi jo vanj porinil — kar strašno zarjove. Pene so se mu pocédile iz ust in oči daleč vun stopile. Bilo ga je groza viditi. Ves napet je bil, in ni mogel skor nič govoriti samo stokal je in kazal psa, ki je zmīraj vanj lajal. Njegov oče in uni tovarš psa vgledati se tudi zaderēta, da kralj konja priderži in preden je poprašal, kaj vpījejo, je že vedil.

„Je žé“ — zakriči Perčīnov oče in z zobmī zaškrīplje — „tisti garjevi pes, ki nam ga je kristjanski kralj za davek dal. Ta žival je bila priča naše še neoprane sramote; kakor on naj pogine tudi kristjanski kralj pod našimi meči.“ In vzdignil je sulico, in sunil psa za vrat, kar so tudi drugi Hūnci se okoli vstopivši storili, in pes je poginil tolikrat ranjen, kolikorkrat ga je mogel kdo dregniti.

„Čert in smert za sramoto!“ Se je vzdignilo in širilo vpitje po celem taboru. — „Nič več ni čakati, nič več prizanašati!“

„Kako se je pa garjevi pes v naše ležišče pritepel?“ popraša hunski kralj? „Kdo nam je spet to novo sramoto napravil? Smert mu prestrašna, če nam pride v pesti.“

Rozvitino življenje je visilo zdaj le na tanki niti, in če bi je ne bili konji stran spravili in je tista že znana kerschanska jetnica ne bila prideržala, več bi ne živela.

„Ni dvomiti, da je pes z jetniki k nam prišel“, reče eden Loskovih spremljavcov.

„Pomorite vse!“ je ravno Loska hotel zapovedati, ali spet je besede požerl, ne, da bi se mu bili jetniki smilili, le ker so imeli njegovi vojščaki drug bolj potreben opravek, jutri zjutraj namreč manj izdelani sovražnike tim hujše napasti. Spodbodel je konja in spremljen od tisučernega vpitja: „smert in čert!“ je dirjal v svoj šotor, kamor je prec vse vodje poklical in zbral.

Šaksonec je hodil naj zadnji med Loskovimi spremljavci in je pri psu ostal, ki je bil tolike važnosti za osodo obéh ljudstev Huncov in njegovih rojakov. Slišal je bil že pred od tega psa in odgovor poslancom od kralja Henrika in se je tega veselil.

Še je stal zraven njega, kar pride mala dèklica in pade na glas stokaje k psu na tla in ga kliče po imenu. Bila je Rozvita, ki se je uni jetnici iz rok zmuznila in priletela svojega zvestega tovarša obmilovat.

Saksonec slišati pasje imé, začuden samega sebe popraša: „Ali je mogoče, da bi bil naš pes še živ in da je ta?“

„O ti revno kuže!“ je zdihala Rozvita in stiskala k sebi kervavo glavo — „zdaj sim čisto sama med huddimi Hunci! zdaj bom tudi jaz mogla umreti in zastonj.

si me iz vode potegnil. Ker nisi hotel, da bi me bil popred Huncov konj pohodil, zato so zdaj tebe vsega prebodli. Tudi tvoja nesreča so bili hudi Hunci. Ali te že niso hotli pred devetimi leti ubiti, ko si mojemu bratu Ožbetu pomagati hotel?"

Komaj pa je to izgovorila, jo prime nekdo za rame in od psa stran potegne. Skor jezna se deklica ozre in pogleda začudenega Ožbeta v obličje, ki je stokal: „Psu se pravi — pred devetimi leti — tvoj brat — Ožbe — govori — povej deklica, kdo si? Kako je bilo oču ime? tvoji materi? Ali nimaš strica, Bonifacia, ki je monih?"

Rozvita gleda in gleda zavzeta in vstrašena prašavca, ki je bil po obleki ves Hunec. Posebno pa, kar jej je serce storilo, je bil nje domači jezik in da pozná strica Bonifacia. Vsa boječa pravi: „Moja mati so Meta in moj oče Anže; drugi sosedje jim pa Rupov pravijo.“

Komaj pa je izustila, jo objame, in spoznala sta se brat in sestra, ki se nista svoje žive dni nikoli vidila. Rozvita je še le potlej na svet prišla, ko so bili Ožbeta že Hunci odgnali, je pa že stokrat od matere slišala praviti od vjetega brata.

Lej, ponočno nebo spet odsvita od plamenov zažganih mest in vasi, iz sto in sto gerl verši krik, čert in smert — tisuč in tisuč ubozih jetnikov trepeti za življenje, ki je vedno v nevarnosti; ali v sred med to strašno bijete dve serci proti sercu in neizrečenega veselja solze močijo okervavene tla! In proti Meziboru oberne

kesneje Ožbe pogled in misli, kjer zdihujejo starši po zgubljenih, ki pa vendar še nista v pesteh divjih Huncov. In Ožbe zagotovi sestrico, je pred ne zapustiti kakor v smerti. Vé, da imajo njegovi varhi zdaj družega dosto večega opraviti, kakor nanj prežati, nanj, sužnja, ki jim je kakor ena kapljica v jezeru. In pobožni starček, ljudomili tolažnik vjetih Kristjanov, se je tudi veselil znajdenja in v njem spoznal znaminje boljše prihodnosti. Ali jetnici, ki jo je Tirček otel, je presunil dvorezeni meč serce, viditi, da sta se brat in sestra najdla, ker njenega deteta — ni!

Enajsto poglavje.

B i t v a.

Zmiraj bolj in bolj rudeče je prihajalo nebo v črnej noči. Kar dozdam še zažganega ni bilo, so zdaj Hunci zasmodili, teško če ne naj več zato, da bi vidili za jutrišnjo bitvo pripravljati. Obe vojni ste se pripravljale za boj in nobena tega ni vedila od druge.

Še je bila tama, ko je Henrik zapovedal drugo jutro vojakom tabor zapustiti in na ravno iti. Se v red vstopivši, je jezdil med njimi in jim govoril:

„Vojaki! glejte, tamle se nebó kervavo žari. Vaša last je, ki gori. Kaj najdete, če se obrnete in bežite? Svoje hiše? Pepel bo. Svoje žene? Pobite so. Svoje otroke in očete? Pomorjeni so. Bogá? Njegovi oltarji so poderti!

Vojaki! dan maščevanja in plačila je prišel, bodite možaki in molite Unega gori, ki pošlje v sili pomoč.“

In 70000 mož je pokleknilo in šeptanje južranje sapice se je združilo s tiho molitvijo Bogu vdanih Krist-

janov, in vstali so in šli nad sovražnika in na pol pota ste se srečale obe armadi in bitva se je začela ob petih 23. Brezna 933. leta.

Zemlja je zagromela — zatresla se je pod bobnečimi kopiti na stotisuče. Kristjani so pobožno zaklicali: „Jezus, Jezus!“ ali prešumelo je ta klic divje rjojenje strašnih Huncov, ki je kakor voda v brezdno šumeča ves drug glas vzelo. Strašen je bil prvi sprijem. Na obéh straneh so se valile perve verste, jezdici s konji vred smertno zadeti po tleh in čez nje divjalo neusmiljeno klanje v divjej zlobi.

Kakor pod serpom žnjice žito, so padali pod meči vojščaki. Vse moči telesne in dušne so se sternile. in vsi občutki in želje borivcov se zjediniše, le prav veliko nasprotnikov pomahati.

Človečnosti ni bilo več; ljubezen bližnjega je zbežala z jokom in hudoba je pristopila s smehom in ukanjem. To so se gnjetli, ruvali, borili. tulili, ukali, vpili, ječali! Vmes so pa še konji restali. To je bil prah, da se je megla potegnila in solnce zakrila, ki je ravno vstajalo. Tu so trume omahovale, kmalo se vmikale in spet zbirale in spet v sovražnika zaganjale. Dolgo so se borili, ali zmaga se še ni nikamor nagnila. Solnce je že iz za gorá prišlo, dopoldne preteklo in poldne je bilo že, pa ni še nehala bitva. Nikomur ni bila jed na mislih in celó žeje niso v bojni togoti čutili. Cele bitine so bile kakor morje, kadar vihar na njem razsaja. Valovi ob valove

butajo in se drobé, da bi se v novič zbrale in v novič zagnale val na val.

Teži, ko vsim drugim vojakom, je bilo kralju Henriku, ki je mogel za boriščem na konju sedé mirno gledati in paziti, kako sé vojska ziblje in kako mora zapovedovati. Pregnati je mogel iz misel veselje, bolečino, serd, žalost in vse strasti. Deset dolzih ur je že vojsko vižal, deset ur je pobijanje terpelo, deset ur je smert s svojo kosó mahala pa še ni bilo konca. Polne kupe je bilo mrtvih trupel in cele luže prelite kervi.

Sedem deset tisuč se jih je bilo s trikrat sto tisuč sovragi! Ni bilo tedaj čuda, če so po deset preteklih urah Kristjani omagovati jeli. Poln neizrečene bridkosti je previdil kralj slabo stanje svojih ljudi. Zdaš, je mislil, je treba, da grem sam med nje v boj, in spodbodem spehano ljudstvo se na čelo vstopivši na novo v pogum. Storil je tako, ali prespehani so bili, njegove prošnje in spodbuda niso veliko dosegle. Bolj in bolj so Kristjani odjenjevali. Zdaj je menil Henrik, da je čas še naj zadnje poskusiti. Tovaršu reče in pravi: „Pokličí sina Otóna, da Hunce od zadej napade.“

In spremljavec je hitro odjahal.

Poglejmo tačas, ko Henrik svoje vojščake zmirej še skuša vkup deržati in se braniti, in Otona pričakuje nekoliko v Mezibor.

Tukaj so dobro vedili, da se pol ure od njih bitva^{*} bije velike važnosti za celo kraljestvo. Če bi sovražnik zma-

gal, bi še ti kraji, kar jih še niso pokončali, se v pustoto premenili, bi še bilo na tisuče ljudi mučivno pomorjenih. Potlej bi bilo tudi jasno, kaj bi se z Meziborom zgodilo, če ravno ima branitelje tako hrabre in pogumne. Zato je bilo v mestu vse tiho, kakor na pokopališču in vse je čakalo tesnega serca, kdaj bo določivna ura vdarila. Možje so oboroženi čakali na ozidju, žene in otroci so pa po cerkvah Boga molili in prosili, da bi dal sovražnike potolči in domovino rešiti. Več oznanovavcov je hodilo do mesta, ki so vojskino stanje naznnavali. Od konca se je vse dobro glasilo, da Kristjani stojé kakor zidovi in vselej sovražnika odbijajo. Kasneje pa se niso več vjemale naznanila, ker so eni zmago, eni pa zgubo tje prinašali. Na zadnje pa ni nihče več prikrival, da se kraljevim slaba godí in clo naznanila so zaostale.

Zdaj pa je šel Bonifaci, pogumni monih, k zapovedniku mesta in djal: „Mili gospod! ali bi ne bilo čas in prav, če bi šli kralju na pomoč in Hunce po nevedoma od zad napadli? Tako bi se ravno tako borili in morebiti še bolj srečno in koristno kakor v mestu? Ali čemo križem roke deržati, ker nas domovina tako zlo potrebuje?“ Ta naklep pa je zadél na več oporék. „Tu se vidi, so djali, da monih nima žene in otrok, ker brez varha in varnosti hoče naše Huncom izročiti, in preden do boorišča pridemo, je morda že bitva končana in mi smo zastonj prišli in pa še na verh v pogubo.“ Grof Vido je hvalil pogumnega moniha, ali djal je, da po kraljevi za-

povedi ne smé mesta zapustiti. „Če je pa taka — reče Bonifaci — pa dovolite meni saj iz mesta iti, da grem in pozvem in vam oznanim, pri čem so reči.

Ni četert vre preteklo in že je Bonifaci jezdil proti Kejševem. Po stranskih potih je hodil, da bi Huncom v roke ne prišel. Že je v gledal neizmerni prah se kaditi nad borečimi. Slišal je tulenje Huncov in ceptanje brezštevilnih konj, in serce mu je jelo nagliše biti. Ves zamišljen je jezdil, kar ga predrami naglo poklanje. Če ravno po glasu soditi, jih ni bilo več kot eden, se je vender za germ skril, pa ne, da bi se bil hál, le da bi vidil, ali je morda sovražnik blizo ali kaj je. Hitro pa je jahal jezdec doli po stermém klanecu; kar se konju spodtakne, pade, zašumi in kmalo je bilo vse tiho in čez dolgo se je še le človeški glas zaslišal:

„Ježiš! Maria! je zdihal pobiti. „Po meni je! Gorje! gorje! zdaj je vse zgubljeno! Ali ga ni Kristjana blizo, da bi moje sporočilo opravil? Potlej bi že rad umerl. Usmili se o Gospod! svojega ljudstva — gorjé — življenje poteka — ali nikogar ni blizo?“ Bonifaci ga slišati naglo priskoči in obličje umirajočega še je razsvitilo, ko je zagledal moniha v svetej obleki. „Teci berž“ — mu reče — „v Vejgarsko nižo, kjer kraljev sin Otón čaka. Reci, da naj gre hitro na pomoč, če ne je bitva zgubljena. Mene je poslal — kralj Henrik — do — gorje! Nà, ta pásec — v znamenje — da.“ — Dalje ni mogel govoriti in Bonifaci mu je blagoslovil, da bi srečno od smerti

vstal. Zasedel je konja, zajahal do dobro znane niže blizo Kejševega. Že je dobil Otóna na poti.

„Aj! vender enkrat prideš?!“ je zaupil že od deleč monihu. „Rečem jo, da so oče danes terdo mojo pokorščino in sterpljivost poskušali. Tudi berz tega kraljevega znamenja bi bil verjél tvojim besedam, ker so vesel glas za moje ušesa. Hitro bratje! Bog z nami in pa zmaga!“ In kakor huda ura so bučali jezdici po nižji tje sovražnikom za herbet. Bonifaci tudi z njimi. „Kaj mi je boljšega početi — je djal — da tudi pomagam v bitvi, meč imam in celo ježa mi gre bolj spod rok, kakor sim pa mislil.“

Ozrimo se še nekoliko k ubogim jetnikom med Hunci, ki jih je med bitvo truma divjakov stražila, in ki so s težkim sercom izida pričakovali.

Lej! ondi vihrá divji boj, grozna moria — tu pa klečí obilno Kristjanov in prosi Boga milosti in zmage! Otročiči, ki so jim starši ubiti — matere, ki so jim otroke pomòrili — stari možje in žene, ki so ob vse prišli — nekaj malega deklie in mladenčev, ki so jih Hunci za se prihranili — vsi sò s sklenjenimi rokami zdihali gòri k milemu Očetu v nebesih. V sredi med njimi je častiti starček, pobožni duhoven. Veter mu sive lase viha; in oči so v nebesa obrnjene, roke kviško spete, sama pobožnost ga je. In njega oklenjen je Saksonec, pred njim klečí mala Rozvita in njena nova mati, Kristjana ki jo je Tirček rešil. Duhoven je molil na glas in drugi za njim.

Tako je molil Mozes verh gore, ko so se Izraelci bili z Amalekom, ko so njegove roke jele omahovati in sta jih Aaron in Hur podpirala, da je Izrael premagal sovražnika. In okoli te pobožne množice je bilo koló hudih Huncov, ki so nje in njih Boga zasramovali. Ali ni bilo viditi, da bi bil duhovna Bog tako vslišal, kakor Mozesa verh gore. Zmiraj veseliše se je slišalo vpitje Huncov in poslanci so neprenehoma hodili in zmago označevali. Loska zmage vesel zapové za dobri izid in da bi pred bitve konec bilo, vjete molikom v dar zaklati. To se revežem naznani, in divji obup jih zgrabi in njih molitev se spremeni v grozno javkanje in tarnanje. S peklenkim veseljem planejo kervoželjni Hunci nad uboge od vsih strani, ko so se zmiraj vkup stiskali in kakor mopčič stisnili. Vedno večji je bila gnječa, in zmiraj glasneje kričanje nesrečnikov. Tako so se stiskali v kup ob času vesolnega potópa, ko je valovje od vsih krajev nanje bilo. Eden za drugega so se skrivali, še raji bi bili pa v zemljo zlezli, da bi ubežali ostrim pšicam.

Samo duhoven, Saksonec, Rozvita in že večkrat omenjena jetnica so v sredi mirno stali terdo objeti. „O Jezus Kristus, usmili se nas vsih!“ je povzdignil glas, ko bi se je imela ravno moria začeti. In Gospod se je usmilil v naj večji sili, ker kakor pleve so se Hunci na enkrat razkropili. Kakor klasje so padali in smert, ki so jo ravno menili jetnikom poslati, je kosila njih same, in kakor reka se je privalil kraljev sin Otón z oddelkom

kerščanske armade. Ni se nihče vstavljal, ker je bil tako naglo in neprevidama prišel.

„Jezus, Jezus!“ se je zaslišal glas iz več tisuč ust in glave Huncov so letele z vratov, kakor makove glave z stebel. Terdo mož pri možu so planili v osupnjene pogane in derli celo do srede armade. Henrikovi vojščaki niso tako berž pozvedili za pomoč, ali kakor bi kakšen coper bil so se na enkrat vsi spet ojačili in pogum se jim je vernil v serce in več niso čutili trudnosti in spéhanost; in zbrali so se, in spet so napadli z nova sovražnike, ki kakor v kleščah od spred in zad zajeti, so se v beg spustili in zatulili od straha, kakor malo popred od veselja. Rešeni jetniki pa so, kakor Izraelovi otroci viditi Egipčane v rudečem morju Bogu veselo zahvalno pesem zapeli.

Bila je to lepa in vesela zmaga, ker naj hujši sovražniki so bili pokončani. 40.000 jih je ležalo pobitih in 50.000 so jih živih vjeli.

Še dandanašnji se vsako leto spomin te zmage obhaja v cerkvi v Kejševem, in še zdaj so viditi tam okoli ostanki nasipov in zakopov, ki so jih bili tačas napravili.

Dvanajsto poglavje.

P o v r a č i l o.

Ako se človek na borišče ozre, ga groza in strah obide, in bridka žalost serce prešine. Vidi se tukaj popolna zdivjanost človeka, ki ga je Bog po svojej podobi vstvaril. Poglej pomorjene, in vidiš na zavlečenih obrazih vse znamenja nevkrotenege sovraštva, zlobe in divjivosti. Zobe imajo terdo stisnjene in če dobiš ktere usta odperle, so jim žnabli zastali, ko so kletvi pot odperli. Taka je bila tudi na bitinah pri Kejševem. Vse polno je bilo pobitih ljudi in konj, cele luže kervi, semtertje razmesarjenih koscov in udov in brezpomočnih umirajočih!

Dan se je nagnil in večer je prišel. Zvezde so po navadi spet sijale in sapice pihale. Sove in topirji so čez bitine letali tako tiho, da se je komej čutilo. Zato je pa z večim hrupom cel trop lačnih volkov priderl in po umorjenih planil. Ali razun tih štirnogatih roparjev se tudi ni manjkalo dvonogatih, ki jim je Bog um in pamet

dal, ki so pobite obropávali se nezmenivši za prošnje hudo ranjenih, ki so še živi sem ter tje v strašnih mukah ležali. Bilo je zjutraj zarano, ko je Bonifaci jezdil po širocih bitinah. Še je imel meč pripasan in pisani opas kraljevega jezdica, ki je s konjem padel in se vbil. Bil je še tudi ves poln kervavih madežev in če je bila tudi zmaga dobljena, je bil vendar žalostnega obraza, viditi toliko divjega okoli sebe. Prišel je do Kejšanskih osmeléd, Več ni bilo lepe vasi družega, ko malo pepela in na kup sosutega zida. Komej je še spoznal mesto, kjer je pred njegovega brata hiša stala. Izdihal je rekoč: „Vsega je konec! tudi krasne terté ni je več, ki sim jo iz Laškega prinesel, in jo je moj brat tako skerbno gleštal. Ali koliko tisuč še bolj zlahtnih tert je včerajšnji dan pokončal, živih tert, ponos, veselje in tolažba odgojivcov! Zdaj bo že Anže previdil, kako je bilo le zanj dobro, da je njega zadelo, v mesto se preseliti. Toda — glasneje in veseliše reče — moja domovina je rešena težkega jarma hudih Huncov. Lepše kakor pred se bodo dvignile mesta in vasi iz pogorišč in blagi ljudje bodo v njih prebivali in srečni. Teško se bodo divji pogani še kdej upali v naše dežele priti, in več se ne bode kmetu bati, da bi njegovo polje Hunski konji teptali. Ali kakšno vpitje se sliši od tamkej?“

Oberne konja in jezdi, od kodar je slišal glas priti, za osmojeno steno, ki je še po koncu stala.

„Nos mu moramo saj odrézati“ se zasliši zasramo-

vavni glas. „To je še naj manji kazen za poba, ki ni sem prišel, da bi molil.“

„Ravno, kakor z njegovimi brati“, z njim storite! se spet drug oglasi.

„Raji ga umoriti mladega kregulja,“ se spet drug oglasi — zakaj se je pa kilovec prezgodej speljal?!”

Ko je Bonifaci za steno prijezdil, je zagledal trop Kristjanov, zddivjanih vojakov in v sredi med njimi mladega Hunca, ki so se ravno zanj posovetovali, kako ga umoriti. Trop vjetih Huncov s posekanimi nogami in rokami je ležalo na tleh. Mladi Hunec — bil je Tirček — tudi ni prosil za usmilenje. Tamno je gledal pred se, in še celó potlej se ni kviško ozerl, ko ga je monih zagovarjati jél.

„Sin nima terpeti krivice za očetovo hudobijo“, — je začel žugaje govoriti Bonifaci — Končati in pobiti gre sovražnika v boju, ali ne spodobi se mučiti brezmožne jetnike. Drugači niste kristjani in nič boljši od kervolikih Huncov.“

„Dajte meni fanta, da tudi mene del doleti. Tudi jaz sim se vojskoval s sovražniki “ Bonifaciu ni bilo treba veliko besedi Hunca smerti oteti in ga k sebi na konja vzeti, in odjahal je z otelim proti Meziboru hitro kar se je dalo. Z eno roko je vajet deržal, z eno pa fanta. *

„Ti bi mi morebiti rad ušel“ — je sam pri sebi mislil — ali to bi bila tvoja nesreča. Čudno! lepo, sadonosno tertó je včerajsnji boj končal, in danes divjo

meni v roke dal. Ako bi bila una še tako sladko grozdje rodila, ne menjal bi za to rad.“

Ne več daleč od Mezibora je došel kup žen, deklet in otrok, ki so tudi v mesto šli. Bili so jetniki, ki so živi Huncom ušli, in v mesto šli strehe in pribežališča iskat, ker je bilo njih domovje požgano. Komaj je starega moža, ki sta ga dva podpirala čverst mladeneč in mlada žena vsak pod eno pasho došel, zasliši Bonifaci vesel glas: „stric, stric! ali ste res vi, stric, Bonifaci?“

„Stric?“ popraša mladeneč zavzet in se ozre na jedica — In tudi Tirček? še bolj zavzet zapraša, ko je mladega Hunca zagledal.

Vsi so postali, si pravili, in se vsi veseli objeli in objemali.

„Kako bota pač oče in mati vesela“ — se zaveseli Bonifaci, oba zgubljena otroka na enkrat najti, zlasti pa mati, ki jih je žalost vse potlačila.“

„Kako, stric, pa ste tega Hunca dobili“ popraša Ožbe — ki je bil edini med pogani, ki je dobro in milo z nami jetniki ravnal, in mene in sestro Rozvito večkrat umora rešil?

„Božja volja je bila — reče Bonifaci — da sim še o pravem času prišel, ko so mu zdivjani vojščaki ravno nos odrezati hotli.“

„Kje pa so tvoj oče in brat Perčin? popraša Ožbe Tirčka.“

„Oba sta poleg mene v boju padla“ — mu Tirček

žalosten reče. „Blagor jim! — se oglasi Bonifaci — bolje za nju, kakor pa da bi jima bili živima noge in roke posekali. Ali ta Hunec nam je priča, da Bog vsacemu poverne po zasluženju. Kakor je vas, tako je tudi tega Gospod ohranil. Poskusimo, če se bo dal kregulj v goloba spremeniti, če ne naj pa spet gre v svoje staro gnjezdo. Ali zakaj pa ta žena tako milo joka v sredi veselih?

„Rahel joka za svojimi otroci — odgovori duhoven — ker jih nima več! Ali potolažite se, žena. Bog je velik in milosten, on zamore solze tudi vam hitro v veselje spremeniti. Pobožni Job je dobil dvakrat toliko, kar je zgubil.“

„Da“ — spet Bonifaci povzame — našemu Bogu je vse mogoče. Tako je dal mojemu bratu takrat, ko so valovi Rozvito dalje gnali, drugo hčerko za zgubljeno, ki je prav po čudni poti čez ozidje v mesto in v njegove roke prišla. Njena mati bežé pred Hunci, je prosila, jo v mesto vzeti, pa jej ni bilo dovoljeno. Tedaj je prosila, da bi jej saj dojenčka oteli in moj brat Anže.“ —

„Moje dete je, moja Jévika!“ je vesela zavpila na glas žena to slišati. — Jaz sim bila tista mati, ki sim dete čez ozidje podala.“

„Po tem, kar ste tisti strašni večer, ko vas je Tirek smerti otél, govorili, bi mislil, da so Hunci vaše dete vam v naročju umorili!“ Reče začudeno duhoven.

„Ne, ne! tisto je bilo tuje dete, ki je le k meni pribežalo, da bi ga varovala. Vsa zmešana sim bila, in

nisim vedila, kaj govorim. O, dajte, gremo berž! pokažite mi gospod oče hišo, v kateri je moja Jévika. Ali je, koli še zdrava in živa? Hitro, hitro, kaj se tako mudimo?"

„Vidite — pravi duhoven — kako so se materi naglo solze posušile; kako berž se je žalost v veselje spremenila. Storite jej to, in spremite jo berž v mesto. Tudi vsi drugi bi že radi tje prišli in domače spet vidili. Le pojte, jaz bom že za vami če tudi malo kesneje prišel.“

Ali če ravno so vsi razun Tirčka želeli pred ko se da v mesto priti, so vendar vsi vkup počakali in počas zraven duhovna šli in ga močno podpirali. In kadar so jih Meziborčani priti vidili, so se vsuli iz mesta rešenim naprot, in mož, žena, oča, sin, mati, hči, vsi so se objemali in veselja jokali. Tudi mož od Tirčka rešene žene je prišel naprot. Bil je še živ, in med tistimi, ki so jih Hunci pred Mezibor prignali, v mesto sprejet. Mesto pa se je vse veselja razlegalo. „Rešeni smo, rešeni!“ je vse kričalo, in ki so se bili popred sperli, so se spravili in revni in bogati so se objemali in bratili; in zvonovi so veselo in slovesno peli in cerkve so se razlegale od zahvalnih pesem, in celó tice pod nebom so se veselile, in solnčice se je smejala in voda Zala je veselo šumljala.

Samo v dveh sosednih hišah ga ni bilo slišati glasů. Pri jirharju in pa pri Anžetu. Ali tjekaj se je valila zdaj ukajoča truma. Mem velike hiše je šla in pred malo je ostala. In tekle so same solze veselja, in družega se ni slišalo, ko zahvala iz njih ust. Na strani pri njih pa je

stal Tirček. Gledal je molčé vesele ljudi, katerih občutki so mu bili dozdam vsi tuji. Le tamno se mu je dozdevalo, da je više veselje mogoče, kakor konja jezdit, kopje metati, sablo sukati, loviti, ropati, požigati in moriti. Iz sosedove hiše pa so stopili štirje, ki so imeli černo trugo na ramah. Za njimi je šla černo oblečena žena. V sredi skozi ukajočo množico so šli za pogrebom. Bonifaci je križ naredil in djal duhovnu: „Bog mu je povernil, kakor so bile njegove dela. Molimo za dušo ranjcega!“

In molili so.

Ker pa veselja le ni bilo ne konca ne kraja, pokliče Bonfaci Anžeta k sebi na stran: in potegne izpod kute polno mošná rekoč: „Na, brate! to mi je dal kralj sam, ker sim Otonu nesel sporočilo od njega, da je prišel iz Vejgarške niže. Vzemi denar in rabi ga kakor veš in znaš, da bo prav. Meni denarja ni potreba, in tudi mojemu kloštru ne.“

Zdaj je bil Anže reš kakor Job, ki je več dobil, kakor zgubil, in kakor Job, je tudi on s svojimi vred častil in hvalil Bogá naj bolj usmiljenega. „Enega le mi manjka“ — reče — „psa; rešil je sina in hčerko, in on je bil tudi vzrok, da sta se brat in sestra spoznala.“ „Poginil je za rešenje dežele“ — reče Bonifaci — Le, ker so njega vgladali, so Hunci iz varnega zavetja v taboru na plan prišli, da je bila zmaga lože. Ker Henriku po dobljeni bitvi ni bilo mogoče sovražnika, ki se je razkropil, kakor sapa listje raznese, dalje poditi, se je vernil na bi-

tine, je padel na kolena in se zahvalil za zmago. Da je čast zmage njemu, v čigar rokah je življenje in smert, zdravje in bolezen, moč in nemoč, in ki vse po svojej modri previdnosti ravna. Kakor duše tako je Henrik tudi trupla Bog spet zdravje podelil, in vsi, ki so se vojskovali, so pokleknili in odkriti molili, nad njimi v lepi, prijazni pomladanski sapi so škerjančki žgoleli, kakor pri rojstvu Kristusovem nebeške trume, in sicer: „Mir, mir na zemlji, Bogu in ljudem v čast in slavo!“

Tudi je dal kralj v Kejševem krasno cerkev sozidati, in zapovedal, da se ima vsako leto v postu spomin te zmage obhajati in na pridigi vselej ponoviti. —

Kmaló za jirharjem je tudi umerla njegova žena, Anže pa, ki je obogatel, je kupil jirharjevo hišo, kjer je celó do konca življenja vesel in v miru živel. On in Meta sta le veselje nad otroci vživala in brat Bonifaci jih je večkrat hodil obiskovat. Terta, in drevesca, ki jih je Bonifaci vsadil, so veselo in čversto rasle in košato senco dajale. Tirček pa ni hotel več nazaj iti v svojo domovino. Nova mu je bila ljubši, in tudi je dobil boljši mater tukaj, boljši vidno — Meto — in boljši nevidno — kerščansko cerkev, ki je tudi naša mati. Stari duhoven je še doživel veselje, ga v kristjana spreobrniti in kerstiti. Potlej pa se je vesel preselil v naj lepši domovino, ki jo je Gospod svojim otrokom pripravil, — v svete nebesa!

Blagor vsim, ki vižajo barko svojega življenja na ravnost v to varno пристanišče!

K a z a l o.

	Stran
Pervo poglavje	1
Drugo poglavje	17
Tretje poglavje	25
Četerto poglavje	32
Peto poglavje	39
Šesto poglavje	47
Sedmo poglavje	56
Osmo poglavje	62
Deveto poglavje	70
Deseto poglavje	78
Enajsto poglavje	85
Dvanajsto poglavje	93

Natisnila Pichlerjeva vdova na Dunaju.